

Analiza razumljivosti teksta udžbenika nastavnog predmeta Prirode i društva za 1. razred osnovne škole u Republici Turskoj

---

Čustović, Ajla

Master's thesis / Diplomski rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:131:747766>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom](#).

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-26**

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
University of Zagreb
Faculty of Humanities
and Social Sciences

Repository / Repozitorij:

[ODRAZ - open repository of the University of Zagreb
Faculty of Humanities and Social Sciences](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU

FILOZOFSKI FAKULTET

ODSJEK ZA HUNGAROLOGIJU, TURKOLOGIJU I JUDAISTIKU

KATEDRA ZA TURKOLOGIJU

ODSJEK ZA PEDAGOGIJU

ANALIZA RAZUMLJIVOSTI TEKSTA UDŽBENIKA NASTAVNOG PREDMETA
PRIRODE I DRUŠTVA ZA 1. RAZRED OSNOVNE ŠKOLE U REPUBLICI TURSKOJ

DIPLOMSKI RAD

STUDENTICA: AJLA ČUSTOVIĆ

MENTORICA: dr. sc. MARTA ANDRIĆ, doc.

KOMENTOR: dr. sc. IVAN MARKIĆ, doc.

ZAGREB, 2020.

Izjava o autorstvu

Izjavljujem pod punom moralnom odgovornošću da sam diplomski rad **Analiza razumljivosti teksta udžbenika nastavnog predmeta Prirode i društva za 1. razred osnovne škole u Republici Turskoj** izradila potpuno samostalno uz stručno vodstvo mentorice doc. dr. sc. Marte Andrić i komentora doc. dr. sc. Ivana Markića. Svi podaci navedeni u radu su istiniti i prikupljeni u skladu s etičkim standardom struke. Rad je pisan u duhu dobre akademske prakse koja izričito podržava nepovredivost autorskog prava te ispravno citiranje i referenciranje radova drugih autora.

Ajla Čustović

Sadržaj

1. UVOD.....	1
2. OBRAZOVNI SUSTAV REPUBLIKE TURSKE.....	3
2.1. Karakteristike Zakona 4 + 4 + 4.....	6
2.2. Razredna nastava u Turskoj.....	7
2.3. Nastavni program nastavnog predmeta Prirode i društva u Turskoj.....	10
3. NASTAVNI PREDMET PRIRODA I DRUŠTVO U OBRAZOVNOM SUSTAVU REPUBLIKE HRVATSKE.....	16
3.1. Razredna nastava u Hrvatskoj.....	16
3.2. Nastavni predmet Priroda i društvo u Hrvatskoj.....	17
4. UDŽBENICI.....	22
4.1. Pojmovno određenje udžbenika.....	22
4.2. Razvoj udžbenika.....	23
4.3. Važnost udžbenika u učenju.....	25
4.4. Analiza udžbenika.....	26
4.5. Razumljivost teksta.....	27
4.5.1. Jednostavnost.....	28
4.5.2. Raščlanjenost/red.....	29
4.5.3. Kratkoća/jezgrovitost.....	30
4.5.4. Poticajni dodaci.....	31
5. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA.....	33
5.1. Uzorak istraživanja.....	33
5.2. Instrument istraživanja.....	34
6. REZULTATI I ANALIZA PODATAKA.....	36
6.1. Pravila u razredu.....	37
6.2. Pravila u školi.....	45

6.3	Obitelj.....	54
6.4	Naša domovina.....	64
6.5	Usporedba sveukupnog odstupanja udžbenika	72
7.	ZAKLJUČAK.....	76
	PRILOG 1: UPUTE I INSTRUMENT ISTRAŽIVANJA	82
	PRILOG 2: ANALIZIRANI SADRŽAJ UDŽBENIKA IZDAVAČKE KUĆE KÖK-E.....	85
	PRILOG 3: ANALIZIRANI SADRŽAJ UDŽBENIKA IZDAVAČKE KUĆE ARDIÇ	89
	PRILOG 4: ANALIZIRANI SADRŽAJ UDŽBENIKA IZDAVAČKE KUĆE MEB: DEVLET KITAPLARI.....	93

1. UVOD

Ovaj diplomski rad iznosi provedeno istraživanje na temu analize razumljivosti teksta u turskim udžbenicima nastavnog predmeta Prirode i društva za 1. razred osnovne škole. Kroz pedagoški teorijski okvir analizirat će se suvremeni udžbenici u Republici Turskoj te je stoga ovaj rad interdisciplinarni rad koji povezuje oba studijska programa autorice: pedagogiju i turkologiju. Za analizu je odabran upravo nastavni predmet Prirode i društva jer se bavi u najvećoj mjeri pedagoškim temama poput odnosa unutar obitelji, odnosa s vršnjacima, socijalizacijskim vještinama i sl., te je kao takav prvi školski predmet unutar kojeg se učenici prvih razreda upoznaju s navedenim i brojnim drugim društvenim temama. Istraživanja i analize udžbenika provode se i u Turskoj, i u Hrvatskoj, a i u inozemstvu. No, trenutno nema mnogo analiza na hrvatskom jeziku koje se bave udžbenicima korištenim u „istočnom“ dijelu svijeta. Turska kao neeuropska zemlja može se iz našeg pogleda kvalificirati kao „istočna“ zemlja pa bi ovaj rad mogao poslužiti kao prvi uvid u ovu temu koja bi se mogla više istražiti u budućnosti. Za potrebe istraživanja najčešće se koriste općeprihvaćeni pedagoški metodološki instrumenti poput onog korištenog za analizu razumljivosti teksta prema četiri obilježja čiji su autori Langer, Schulz von Thun i Tausch; to je metodologija koja će se koristiti i u ovom radu. Rad možemo podijeliti na dva dijela: teorijski i empirijski. Cilj istraživanja je utvrditi odstupa li razina razumljivosti teksta analiziranih nastavnih jedinica unutar odabranih cjelina od optimuma.

S ciljem što detaljnijeg razumijevanja materije rad počinje kratkim prikazom obrazovnog sustava Republike Turske. U ovom dijelu rada opisana je zakonska regulativa cjelokupnog obrazovanja, razredna nastava u Turskoj i nastavni program nastavnog predmeta Priroda i društvo u Turskoj.

Treći dio rada opisuje hrvatski obrazovni sustav. U tome dijelu rada prikazano je kako izgleda razredna nastava u Hrvatskoj, te je ukratko prikazan i sam nastavni predmet Priroda i društvo u Republici Hrvatskoj. Uz to su predočeni svi ishodi učenja nastavnog predmeta Priroda i društvo u Hrvatskoj.

U četvrtom dijelu rada definirani su udžbenici, njihova važnost u učenju, te su postavljene osnove za analizu udžbenika koja se provela u ovom radu. Poglavlje pod naslovom Udžbenici govori o razvoju udžbenika kroz povijest i na taj način ukazuje i na važnost udžbenika u učenju. U tome dijelu rada opisana je i Langerova metoda korištena za razumljivost teksta.

Prema toj metodi analizira se jednostavnost pisanja teksta, raščlanjenost odnosno red u tekstu, jezgrovitost teksta i poticajni dodaci u udžbeniku. Detaljno su prikazani navedeni parametri prema kojima je napravljena analiza 3 turska udžbenika nastavnog predmeta Prirode i društva.

Nakon predstavljene metode koja se koristi u istraživanju razumljivosti teksta, u petom dijelu rada prikazana je metodologija te ciljevi i instrumenti provedenog istraživanja. U istraživanju je sudjelovalo 10 ispitanika koji su prema uputi (Prilog 1 ovog rada) analizirali razumljivost teksta iz 3 turska udžbenika nastavnog predmeta Prirode i društva prema Langerovoj metodi.

Šesti dio rada predočava rezultate istraživanja koje je autorica rada samostalno provela metodom anketiranja. U ovom dijelu rada predstavljeni su i analizirani svi rezultati istraživanja.

Zaključak je posljednji dio rada u kojem su iznesena zaključna mišljenja i razmatranja provedenog istraživanja. U tom dijelu rada povezani su rezultati teorijskog dijela rada i rezultati provedenog istraživanja, te su objašnjeni i potkrijepljeni zaključci.

2. OBRAZOVNI SUSTAV REPUBLIKE TURSKE

Kao polazište analize udžbenika nastavnog predmeta Prirode i društva za prve razrede u Republici Turskoj nužno je opisati obrazovni sustav i koncept razredne nastave i samog nastavnog predmeta Prirode i društva u Turskoj. Svaka država ima sebi svojstven obrazovni sustav. On se kreira i unaprjeđuje u skladu s društvenim, kulturnim, političkim i ekonomskim obilježjima te zemlje (Duman prema Kılıç i sur., 2015, 1).

Ideja uspostave organiziranog obrazovanja i poučavanja na prostoru današnje Republike Turske javila se još u Osmanskom Carstvu, za vrijeme vladavine Mahmuta II. Smatra se da je prvo Ministarstvo obrazovanja bila ustanova Maarif-i Umumiye Nezareti koja je uspostavljena 17. ožujka 1857. godine. Ova ustanova je preuzela funkciju organiziranog podučavanja i obrazovanja stanovništva koju su do tada obavljale razne druge ustanove. Uspostavom Ministarstva došlo je do podjele škola na osnovne, srednje i vjerske škole, tj. mektebe.¹ Ova odredba ključna je iz razloga jer je bila prvi korak ka institucionalizaciji obrazovnog sustava na ovom području, te institucija Ministarstva obrazovanja je nakon uspostave Republike mijenjala svoje ime, no nastavila je djelovati do današnjeg dana.

Svaka država prolazi česte promjene i inovacije u obrazovnom sustavu. Tako je Turska, od 1923. godine i uspostave Republike doživjela brojne promjene, koje su nerijetko bile okarakterizirane kao drastične (Atanur i Gün, 2014, 230). Ono što je obilježilo početke Republike svakako je vesternizacija države u raznim područjima. Za osnivača moderne Turske Mustafu Kemala Atatürka obrazovanje je bilo jedno od temeljnih polja za održavanje republikanskog uređenja države i stoga je bila nužna njegova reforma u skladu s novim idejama sekularizma i vesternizacije. U skladu s navedenim, temeljne vrijednosti reformi u obrazovanju bile su nastojanje na afirmiranju nacije, znanstveno rezoniranje, modernizacija i sekularizam. Od početka republikanskog razdoblja turski obrazovni sustav transformira se u skladu s društvenom, političkom i ekonomskom strukturom turskog društva, općim trendovima zapadnog svijeta, znanstvenim i tehničkim inovacijama, mišljenjima stranih stručnjaka i Atatürkovom koncepcijom obrazovanja čiji su temelji navedene vrijednosti. U

---

¹ TC MEB. URL: <http://www.meb.gov.tr/en/> (2020-04-20)

pogledu reformiranja po uzoru na Zapad, obrazovni stručnjak John Dewey pozvan je u Tursku 1924. godine i neke njegove ideje efikasno su implementirane u obrazovni sustav (Akinoğlu, 2008, 195). John Dewey bio je američki filozof, reformator obrazovanja i jedan od utemeljitelja filozofske škole pragmatizma. U pogledu obrazovanja kritizirao je oblik poučavanja u kojem se učenicima daju „gotove“ informacije i zagovarao je ideju učenja istraživanjem. Imao je vrlo napredne ideje za svoje doba koje se baziraju na učitelju kao osobi koja podupire i vodi učenike u procesu donošenja samostalnih zaključaka. Smatra se da je upravo John Dewey prvi upotrijebio izraz „istraživačko učenje“. Važnost ovakvog tipa poučavanja povezivao je i s društvenim prilikama ističući kako demokratska društva zahtijevaju od pojedinca donošenje odluka, te je nužno da se taj pristup uvede i u obrazovni sustav (Perković Krijan, 2016, 79). Na tragu Deweyjeve ideje povezivanja teorije i prakse kasnije se javljaju strukovne škole. Naime, John Dewey je tijekom svog dvomjesečnog boravka u Turskoj napisao izvješće o stanju obrazovnog sustava u toj zemlji, te je istaknuo važnost strukovnih škola, primjerice trgovačke škole - zbog turskog društva u kojem su veoma izraženi trgovinski odnosi. Također, njegova ideja koja se pokazala kao vrlo značajna u procesu promjene turskog obrazovnog sustava je zalaganje za interdisciplinarnost nastavnih predmeta i školstva općenito. Na tragu toga su kasnije u turskim školama zaživjeli nastavni predmeti kemije, fizike i biologije koji su međusobno vrlo povezani. Nadalje, kasnije otvaranje Seoskih instituta također je posljedica Deweyjevih opažanja koji je ukazao na nedovoljno obrazovano i neujednačeno obrazovano stanovništvo (Öztürk, 2008, 69-71). Nešto više o ovoj instituciji govori se kasnije u radu.

Nakon uspostave Republike, najznačajnije strukturalne obrazovne promjene zabilježene su u osnovnom obrazovanju s ciljem povećanja pismenog i obrazovanog stanovništva (Akinoğlu, 2008, 196 - 197).

Svakako, potrebno je spomenuti reformu pisma provedenu 1928. godine koja se smatra jednom od najradikalnijih društvenih i obrazovnih promjena od osnutka države. Reforma pisma započela je u svibnju 1928. godine kada su brojevi pisani arapskim pismom zamijenjeni zapadnjačkim ekvivalentima. U studenom iste godine Velika narodna skupština odobrila je novu latiničnu abecedu kojom je zamijenjeno arapsko pismo korišteno do tada. Mnogi su se znanstvenici zalagali za postupno uvođenje novog pisma u razdoblju od 5 godina, no Atatürk je inzistirao na kratkoj tranziciji u svega nekoliko mjeseci, te je takva tranzicija provedena. Reforma je provedena na način da su se poznavaoi latiničnog pisma u obrazovnom sektoru slali diljem cijele zemlje tijekom tih nekoliko mjeseci i podučavali su

narod. Uporaba arabice za pisanje turskog jezika zabranjena je 1. siječnja 1929. godine. Zamijenivši arapsko pismo latiničnim Turska se okrenula Zapadu, te je to jedan od važnijih koraka kojima se turski intelektualni i obrazovni život uklopio u zapadni, latinični svijet (Arseven, 2017, 166-168). Tridesetih godina 20. stoljeća turski obrazovni sustav razvijao se i prilagođavao navedenim promjenama, te je ustanovljeno da je stanovništvo na istoku zemlje, tj. u Anadoliji još uvijek većinski neobrazovano i da se ne razvija u skladu sa zapadnim dijelom Turske. Stoga su 1940. godine organizirani tzv. Köy Enstitüleri, tj. Seoski instituti. Učitelji i učiteljice bi po završetku svog obrazovanja morali odlaziti na dužnosti u vrlo udaljena i mala sela u kojima bi poučavali seosko stanovništvo, tj. djecu. Nerijetko bi ti učitelji i učiteljice radili u vrlo teškim uvjetima poput vrlo malih i neadekvatnih učionica, nedostatka bilo kakvih nastavnih pomagala i sredstava, pa i nedostatka električne energije. Seoski instituti postojali su do 1946. godine. Pedesetih godina 20. stoljeća vidljiv je trend odlaska mladih obrazovanih ljudi na dodatna usavršavanja i doktorate u Ameriku, te se tih godina počeo vidjeti američki utjecaj u obrazovnom sustavu Turske (Hesapçıglu, 2009, 131). Šezdesete godine 20. stoljeća obilježio je prvi vojni udar koji je imao posljedice prvenstveno na politički, ali i svakodnevni život u Turskoj, tako i na obrazovanje, tj. jednu vrstu stagnacije u obrazovanju. Nakon vojnog udara 1960. godine u Turskoj javlja se višestranačje, te odlike kapitalizma i imperijalizma pod utjecajima zapadnih zemalja; poput potrošačkog društva. Turska je i sedamdesetih i osamdesetih doživjela vojne udare (Demirtürk, 2015, 157).

Stoga na polju obrazovanja kao najvažniji događaj u ovom periodu svakako moramo spomenuti donošenje Zakona o obrazovanju. Ministarstvo obrazovanja odgovorno je za rukovođenje obrazovnim sustavom, i sve poslove vezane uz njega. Zakon o obrazovanju donesen je 1973. godine i to je temeljni zakon po kojem se uređivao i po kojem se uređuje obrazovni sustav u Turskoj. Ovaj Zakon je podijeljen na dvije cjeline: formalno obrazovanje i univerzalno obrazovanje, tj. dodatno usavršavanje. Sve državne škole su besplatne i financira ih Ministarstvo obrazovanja. Kurikulum privatnih škola također mora biti u skladu s onim koji Ministarstvo nalaže. Prijave u školu počinju u prvom tjednu mjeseca srpnja i odvijaju se u zadnje vrijeme putem interneta, dakle preko e-Okul sustava. Riječ je o online platformi koja regulira proces prijave školskih obveznika u školu. Upisi su uređeni na ovaj način od 2006.

godine zakonom *Nüfus Hizmetleri Kanunu*, tj. Zakonom o stanovništvu. Inicijalnu prijavu obavlja školska uprava.²

Narodno vijeće je 1997. godine izglasalo obvezno osmogodišnje obrazovanje u državi i to je bila jedna od bitnijih odluka za povećanje udjela obrazovanog stanovništva u zemlji. Jedna od novijih promjena dogodila se 2012. godine kada je donesen zakon naziva *Kanun No. 6287*, tj. Zakon 4+4+4³ i implementacija istog u obrazovni sustav. Taj Zakon se implementirao u turski obrazovni sustav s ciljem približavanja europskim standardima i standardima razvijenih zemalja (Atanur i Gün, 2014, 229). Također je donio promjene od kojih je najistaknutija obvezno dvanaestogodišnje obrazovanje. Predškolsko obrazovanje nije obvezno u Turskoj. Djeca od navršениh 37 do 72 mjeseca mogu biti upisana u vrtiće i ostale predškolske institucije. Za razliku od dotadašnjih 69 do 80 mjeseci, nakon donošenja prethodno navedenog Zakona 2012. godine, djeca s navršениh 66 mjeseci postaju školski obveznici. Željom roditelja, djeca u dobi od 60 do 65 mjeseci također se mogu upisati u školu ukoliko zadovolje potrebne uvjete i polože potrebne testove. Također, djeca sa navršениh 66 do 71 mjesec starosti nisu dužna krenuti u školu ukoliko nisu spremna za školu. Mogućnost produljenja upisa za jednu godinu dostupna je uz liječničko odobrenje.⁴

2.1. Karakteristike Zakona 4 + 4 + 4

Za razliku od dotadašnjeg neprekidnog osmogodišnjeg osnovnog obrazovanja, ovim zakonom se osnovno obrazovanje podijelilo na dvije razine. Prva četiri razreda čine Ilkokul; što bi bio ekvivalent za razrednu nastavu. Ortaokul je razdoblje od 5. do 8. razreda osnovne škole, dok je Lise ili srednja škola razdoblje od 9. do 12. razreda. Učenici po završetku 4. razreda obavljaju upis u sljedeći stupanj obrazovanja; dakle Ortaokul, kao i po završetku 8. razreda, nakon kojega se upisuju u srednju školu, tj. Lise. Zgrade Ilkokula i Ortaokula često su fizički odvojene, a mogu biti i usmjerene na neko zanimanje - što je izazvalo mnoge kritike u društvu. Kritičari smatraju da je opredjeljenje za neko zanimanje jako rano napraviti u dobi od 9 i pol, 10 godina. Zakon 4+4+4 uveo je promjene i u izbornim predmetima koji su najčešće

---

² TC MEB, Türk Eğitim Sistemi, 2017. URL: http://sgb.meb.gov.tr/eurydice/kitaplar/Turk_Egitim_Sistemi_2017/TES_2017.pdf (2020-04-17)

³ RESMI GAZETE, Kanun No. 6287, 2012. URL: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/04/20120411-8.htm> (2020-05-03)

⁴ MEB. URL: http://www.meb.gov.tr/duyurular/duyurular2012/12Yil_Soru_Cevaplar.pdf (2020-04-28)

vjerski (čitanje Kur'ana, Muhammedov život i dr.) i na taj način je ponuda izbornih predmeta ograničena i uvjetovana time da se izabere vjerski predmet (Atanur i Gün, 2014).

Odmah nakon implementacije ovog Zakona uvidjeli su se i njegovi nedostaci. Snižavanje dobnog praga za upis u školu uzrokovalo je to da djeca počinju sa školom jako rano te postoje neizbježne razvojne razlike između učenika prvih razreda sa navršenih 5 i pol i 7 godina. Ova odredba može rezultirati negativnim posljedicama poput emocionalne nezrelosti i nespremnosti djeteta s 5 i pol godina za školu ili neujednačenosti na tom nivou među učenicima. Dakle, na ovaj način neizbježno se mogu povećati razlike među učenicima koje mogu biti u vidu socijalizacije i socijalizacijskih vještina, koncentracije, sposobnosti razumijevanja ili pamćenja informacija. Negativno se može odraziti i na međuučeničke odnose u vidu prepirki ili nedovoljno bliskim odnosima starijih i mlađih učenika. Implementacijom ovog Zakona povećao se broj vjerskih škola (Imam Hatip Ortaokulu i Imam Hatip Lisesi⁵) za koje se učenici moraju opredijeliti po završetku 4. razreda osnovne škole. Do 1998. godine postojalo je 601 Imam Hatip Ortaokulu, a od 2012. godine ima ih 1099. Neke su škole pretvorene u vjerske, a veći broj njih je novo osnovan i izgrađen. Jedna od čestih kritika i razloga nezadovoljstva ovim Zakonom su i nejasno definirana 3 stupnja obrazovanja; İlkokul, Ortaokul i Lise (Atanur i Gün, 2014).

2.2. Razredna nastava u Turskoj

Obrazovni programi na razinama predškolskog obrazovanja, osnovne škole i srednje škole jedan drugi nadopunjuju i imaju zajedničke ciljeve. Najvažniji cilj predškolskog obrazovanja je osigurati fizički, kognitivni i emotivni razvoj djeteta u skladu s njegovim stupnjem razvoja. Osnovno obrazovanje teži tome da učenici u skladu sa svojim razvojnim stupnjem i osobnošću usvoje osnove bontona, ali i razvijaju samouvjerenost, samodisciplinu, znanstveni

---

⁵ Riječ je o vjerskim školama za koje se učenici opredjeljuju po završetku 4. razreda osnovne škole, tj. Ortaokul, te o vjerskim srednjim školama, tj. Lise. Navedene ustanove su strukovne škole čiji polaznici stječu naziv propovjednika ili vjerskog poglavara, tj. imama u islamskoj vjeroispovijesti.

način razmišljanja, matematičke i verbalne sposobnosti, socijaliziraju se i razvijaju estetske vrijednosti, te koriste sve navedene dobitke za zdrav način života.⁶

Termin *kurikulum* i *nastavni program* koriste se kao istoznačnice u Turskoj. Termin *kurikulum* službeno se koristio 30ih godina 20. stoljeća, dok se danas češće koristi među laicima nego u znanstvenim radovima. Također, smatra se širim pojmom od pojma *nastavni program*. Nastavni program definira se kao „mehanizam kojim se omogućava učeniku da stekne životna iskustva potrebna za funkcioniranje unutar, ali i izvan škole“ (Diker Coşkun, 2017, 7). U akademskom izražavanju zagovara se uporaba termina *nastavni program*, te će se u ovom radu upotrebljavati isti taj termin. Nastavni programi kreiraju se u skladu s glavnim ciljevima narodnog obrazovanja i glavnim načelima narodnog obrazovanja koji su pojašnjeni u drugom članku Zakona o obrazovanju.⁷ Nastavni programi mijenjaju se s ciljem razvoja kritičkog mišljenja kod učenika, lakšeg i učinkovitijeg rješavanja problema i uporabe naučenog u praksi. Također, jedan od glavnih ciljeva je razvoj empatičnog pojedinca koji doprinosi vlastitom društvu (Diker Coşkun, 2017, 8).

Sve promjene ili inovacije nastavnih programa iziskuju detaljna istraživanja. Upravni odbor za odgoj i obrazovanje proučava promjene u nastavnim programima raznih drugih zemalja koje se suočavaju sa sličnim obrazovnim izazovima, istražuju se akademski radovi na temu nastavnih i obrazovnih programa u zemlji, ali i u inozemstvu. Potom se, počevši od Ustava, analiziraju dokumenti i razni izvještaji poput statuta, planova razvoja, vladinih programa, odluka Narodnog vijeća, izvještaja političkih stranaka i izvještaja Vijeća civilnog istraživanja (Sivil Araştırma Kurumu).⁸

Ministarstvo također metodom ankete ispituje viđenja i mišljenja učitelja, profesora i ravnatelja o programima i tjednoj nastavi. Potom se analiziraju izvještaji o svim predmetima

---

⁶ TC MEB, Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı, 2018. URL: [file:///C:/Users/user/Downloads/2018122171428547-HAYAT%20B%C4%B0LG%C4%B0S%C4%B0%C3%96%C4%9ERET%C4%B0M%20PROGRAMI%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/user/Downloads/2018122171428547-HAYAT%20B%C4%B0LG%C4%B0S%C4%B0%C3%96%C4%9ERET%C4%B0M%20PROGRAMI%20(1).pdf) (2020-05-07)

⁷ TC MEB, Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı, 2018. URL: [file:///C:/Users/user/Downloads/2018122171428547-HAYAT%20B%C4%B0LG%C4%B0S%C4%B0%C3%96%C4%9ERET%C4%B0M%20PROGRAMI%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/user/Downloads/2018122171428547-HAYAT%20B%C4%B0LG%C4%B0S%C4%B0%C3%96%C4%9ERET%C4%B0M%20PROGRAMI%20(1).pdf) (2020-05-07)

⁸ TC MEB, Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı, 2018. URL: [file:///C:/Users/user/Downloads/2018122171428547-HAYAT%20B%C4%B0LG%C4%B0S%C4%B0%C3%96%C4%9ERET%C4%B0M%20PROGRAMI%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/user/Downloads/2018122171428547-HAYAT%20B%C4%B0LG%C4%B0S%C4%B0%C3%96%C4%9ERET%C4%B0M%20PROGRAMI%20(1).pdf) (2020-05-07)

koje šalje svaka pokrajina u Turskoj, tzv. *il*.⁹ Evaluiraju se i online ankete koje se sastoje od tri pitanja po svakom predmetu, te izvještaji o istome koje provode učiteljski i pedagoški fakulteti. Stručnjaci, učitelji, profesori i znanstvenici iz raznih jedinica Ministarstva sve navedeno detaljno proučavaju kako bi se utvrdilo ima li potrebe za promjenama u nastavnim programima. Zadnja promjena nastavnog plana i programa dogodila se 2018. godine i implementirana je u obrazovni sustav 2018/2019 školske godine.¹⁰

Nastava u Republici Turskoj odvija se na turskom jeziku. Kurikulum svake školske godine odobrava Ministarstvo obrazovanja, odnosno Upravni odbor za odgoj i obrazovanje. Upravni odbor je tijelo unutar Ministarstva, a odgovoran je za mijenjanje, inoviranje i usavršavanje kurikuluma ukoliko za time ima potrebe. Školski predmeti se prema kurikulumu dijele na obvezne i izborne. Kurikulumom se određuje predviđeni broj sati tjedno/mjesečno/godišnje za svaki školski predmet. Za razrednu nastavu predviđeni tjedni broj sati je 30. U 1. razredu to je 26 sati obvezne nastave i 4 izborna sata, u 2. i 3. razredu učenici imaju 28 sati obvezne nastave i 2 izborna školska sata, dok u 4. razredu osnovne škole učenici imaju 30 sati tjedno obvezne nastave.¹¹ Minimalan broj učenika potreban za kreiranje jednog razreda je 10, dok je maksimalan broj učenika u razredu 30. Obvezni nastavni predmeti za učenike prvih razreda su: Turski jezik, Matematika, Priroda i društvo, Likovna umjetnost, Glazbena kultura i Tjelesni odgoj. Učenici drugih razreda pohađaju iste nastavne predmete uz dodatak stranog jezika koji učenici drugih razreda osnovne škole pohađaju dva puta tjedno. Učenici trećih razreda obvezni su pohađati sve iste predmete kao i učenici drugih razreda, uz dodatak nastavnog predmeta *Fen bilimleri*, za koji bismo mogli reći da je ekvivalent nastavnom predmetu Tehničkih znanosti u hrvatskom obrazovnom sustavu. Učenici četvrtih razreda osnovne škole pohađaju sljedeće nastavne predmete: Turski jezik, Matematika, Tehničke znanosti, Društvene znanosti, Strani jezik, Vjerska kultura i moral, Likovna umjetnost, Glazbena kultura, Tjelesni odgoj, Sigurnost u prometu i ljudska prava, Građanski odgoj i demokracija. Učenici od prvih do četvrtih razreda za izborne predmete mogu birati između

---

⁹ İl je upravno-administrativna jedinica, te druga razina vlasti. U Turskoj ih je ukupno 81.

¹⁰ TC MEB, Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı, 2018. URL: [file:///C:/Users/user/Downloads/2018122171428547-HAYAT%20B%20LG%C4%B0S%C4%B0S%C4%B0C3%96%C4%9ERET%C4%B0M%20PROGRAMI%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/user/Downloads/2018122171428547-HAYAT%20B%20LG%C4%B0S%C4%B0S%C4%B0C3%96%C4%9ERET%C4%B0M%20PROGRAMI%20(1).pdf) (2020-05-07)

¹¹ TC MEB. URL: <http://ttkb.meb.gov.tr/www/haftalik-ders-cizelgeleri/kategori/7> (2020-04-28)

onih vjerskih, jezikoslovnih, dodatnog stranog jezika, umjetničkih ili društvenih poput: Pismenost medija, Dramska vrsta, Komunikacijske vještine, Život poslanika ili Temeljna vjerska saznanja.¹²

Za kvalitetno izvođenje nastave potrebno je kreirati kvalitetno nastavno okruženje. Budući da je nastava još uvijek donekle ograničena na učionicu nužno je uz pomoć nastavnih sredstava i pomagala osigurati motivirajuće i stimulirajuće okruženje. Nastavna sredstva se u turskom obrazovnom sustavu određuju kao: „svi udžbenici, radne bilježnice, vodiči za učitelje, tiskani i elektronični medijski materijali koji će pomoći učiteljima i učenicima u ostvarivanju općih ciljeva nacionalnog obrazovanja.“¹³ Nastavna pomagala mogu se okarakterizirati kao naprave korištene za prikaz tekstova nastavnih sredstava, te zapravo na neki način ovise jedno o drugome (Akaslan i sur., 2015, 23). Vodiči za učitelje nastavna su sredstva pripremljena isključivo za upotrebu učitelja/ica i obuhvaćaju različite primjere, vježbe, aktivnosti i internetske adrese koji bi trebali uputiti učitelje/ice u smjer izvođenja nastave. Mogu biti tiskani ili u PDF formatu.¹⁴ Ministarstvo određuje udžbenike, radne bilježnice i vodiče za učitelje za svaku školsku godinu. Udžbenici su besplatni učenicima koji pohađaju državne, ali i privatne škole, te se svake školske godine dostavljaju školama.¹⁵ No, ostala nastavna sredstva i pomagala koja se koriste u nastavi ostavljena su na izbor učiteljima. Pri odabiru primjerenih nastavnih pomagala i nastavnih sredstava učitelji moraju uzeti u obzir glavne ciljeve odgoja i obrazovanja, prednosti i nedostatke određene nastavne opreme, te povezanost odabranih nastavnih sredstava i pomagala s njihovim nastavnim strategijama (Akaslan i sur., 2015, 23-24).

2.3. Nastavni program nastavnog predmeta Prirode i društva u Turskoj

Priroda i društvo nastavni je predmet koji se u Turskoj uči od prvog do trećeg razreda osnovne škole. Kao nastavni predmet obuhvaća jako široko polje tema koje bi učenicima

---

¹² TC MEB. URL: <http://ttkb.meb.gov.tr/www/haftalik-ders-cizelgeleri/kategori/7> (2020-04-28)

¹³ RESMI GAZETE. URL: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/09/20120912-2.htm> (2020-07-09)

¹⁴ RESMI GAZETE. URL: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/09/20120912-2.htm> (2020-07-09)

¹⁵ TC MEB. URL: <http://ttkb.meb.gov.tr/www/haftalik-ders-cizelgeleri/kategori/7> (2020-04-28)

trebale omogućiti uvid u znanstveno promišljanje, društveno funkcioniranje i društvene obveze svakog pojedinca (Sönmez 1999 prema Güven, 2010, 2-4). U posljednjih 20-ak godina društvo se sve više mijenja, stoga je potrebno često analizirati i evaluirati program nastavnog predmeta Prirode i društva kako bi bio usklađen s promjenama u društvu (Güven, 2010, 75-77).

Komisija Ministarstva obrazovanja koja se sastojala od pedagoga, učitelja i ostalih stručnih suradnika koji se bave školskom pedagogijom oformljena je 2017. godine, te na temelju rezultata provedenog istraživanja donijela je odluku o ažuriranju nastavnog programa Prirode i društva. Uz brojne druge teme i analize kojima su se bavili, osvrnuli su se i na analizu korištenih udžbenika za ovaj predmet.

Trenutno važeći nastavni program nastavnog predmeta Prirode i društva kreiran je 2018. godine u Ankari.¹⁶ Nastavni program Prirode i društva pripremljen je u skladu sa Ustavom države, glavnim ciljevima i načelima narodnog obrazovanja. Glavni cilj programa je „stvoriti pojedinca sposobnog za samostalan život, pojedinca koji sebe poznaje i vodi zdrav i siguran život, koji usvaja vrijednosti društva u kojem živi, brine o prirodi i okolišu, istražuje, stvara i voli svoju domovinu.“¹⁷ Članak 42. aktualnog Ustava iz 1982. godine odnosi se na odrednice obrazovnog sustava. Prema istom članku: „obrazovanje i poučavanje se mora obavljati pod nadzorom i kontrolom države prema suvremenim znanstvenim principima, ali i vodeći se Atatürkovim načelima i njegovim reformama.“ (Coşkun, 2017, 115) Načela narodnog obrazovanja sadržana su u Zakonu o obrazovanju i temelje se na demokratskom pogledu na društvo i obrazovanje. Dakle, učenici kroz obrazovni sustav moraju postati odgovorni građani svoje zemlje koji će braniti demokratska načela za koja se zalagao i njen osnivač; Atatürk (Coşkun, 2017, 117). Naglašava se važnost i turskog jezika kao jednog od osnovnih elemenata nacionalnog jedinstva i integriteta (Coşkun, 2017, 116).

---

16 TC MEB. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı, 2018 URL: [file:///C:/Users/user/Downloads/2018122171428547-HAYAT%20B%20LG%20S%20C%20%3%96%20%9ERET%20M%20PROGRAMI%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/user/Downloads/2018122171428547-HAYAT%20B%20LG%20S%20C%20%3%96%20%9ERET%20M%20PROGRAMI%20(1).pdf) (2020-05-07)

17 TC MEB, Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı, 2018. URL: [file:///C:/Users/user/Downloads/2018122171428547-HAYAT%20B%20LG%20S%20C%20%3%96%20%9ERET%20M%20PROGRAMI%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/user/Downloads/2018122171428547-HAYAT%20B%20LG%20S%20C%20%3%96%20%9ERET%20M%20PROGRAMI%20(1).pdf) (2020-05-07)

Ovim Nastavnim programom određene su tematske jedinice koje se trebaju podučavati u sklopu ovog predmeta; *Život u našoj školi*, *Život u našoj kući*, *Zdrav život*, *Siguran život*, *Život u našoj domovini*, *Život u prirodi*. Novi nastavni plan unio je promjene naziva poglavlja nastavnih jedinica i broja sati obrade istih tijekom nastave. Upravo te jedinice su i poglavlja svakog udžbenika nastavnog predmeta Prirode i društva (Aktay i Çetin, 2019, 591-592).

Tablica 1. Nazivi jedinica i ishodi učenja po nastavnom programu 2015. i 2018. godine

NAZIVI JEDINICA		ISHODI UČENJA/KAZANIM SAYILARI					
		1. RAZRED		2. RAZRED		3. RAZRED	
2015.	2018.	2015.	2018.	2015.	2018.	2015.	2018.
JA I MOJA ŠKOLA/ <i>BEN VE OKULUM</i>	ŽIVOT U NAŠOJ ŠKOLI/ <i>OKULUMUZDA HAYAT</i>	14	17	11	11	6	10
MOJA OBITELJ I MOJ DOM/ <i>AILEM VE EVIM</i>	ŽIVOT U NAŠOJ KUĆI/ <i>EVIMIZDE HAYAT</i>	6	7	6	9	6	8
ZDRAV ŽIVOT/ SAĞLIKLI HAYAT	ZDRAV ŽIVOT/ SAĞLIKLI HAYAT	12	7	7	7	5	5
SIGURAN ŽIVOT/ <i>GÜVENLI HAYAT</i>	SIGURAN ŽIVOT/ <i>GÜVENLI HAYAT</i>	7	7	8	6	10	7
VOLIM SVOJU DOMOVINU/ <i>ÜLKEMI SEVIYORUM</i>	ŽIVOT U NAŠOJ DOMOVINI/ <i>ÜLKEMIZDE HAYAT</i>	7	7	7	8	9	9
PRIRODA I OKOLIŠ/ <i>DOĞA VE ÇEVRE</i>	ŽIVOT U PRIRODI/ <i>DOĞADA HAYAT</i>	8	8	10	8	7	6
UKUPNO		54	53	49	50	43	43

Izvor:

URL:

<http://static.dergipark.org.tr/article-download/4eea/77b2/df28/5cc0099dc513e.pdf?> (2020-05-15)

Struktura i koncept nastavnog programa nastavnog predmeta Prirode i društva u Turskoj u skladu je s gore navedenim jedinicama koje se obrađuju tijekom nastave te unaprijed određenim ishodima učenja. Sami ishodi učenja numerirani su u ovom programu s ciljem njihovog objektiviranja, te lakšeg praćenja usklađenosti programa sa samom nastavom. Svaka brojčana vrijednost koja je pridružena određenom ishodu objašnjena je u nastavnom programu.

Primjerice, od učenika prvih razreda očekuje se da na kraju školske godine u sklopu nastavnog predmeta Prirode i društva upoznaju školu i način rada škole, da se pridržavaju

školskih pravila, da komuniciraju s drugima u školi, ali i kod kuće. Trebaju voditi računa o vlastitoj urednosti i čistoći, primijetiti mjere koje trebaju poduzeti da bi očuvali svoje zdravlje, pridržavati se sigurnosnih pravila u školi, kod kuće i na putu do škole ili negdje drugdje, upoznati glavne posebnosti svoje zemlje, pokazati znanje o temama poput Atatürkova života, državnih i vjerskih blagdana, biljaka i životinja koje se nalaze u njihovom okruženju, godišnjim dobima i njihovim posebnostima (Güven, 2010, 5-7).

Tablica 2. Ishodi učenja, broj i udio sati po cjelinama u 1. razredu osnovne škole

RAZRED	BR. JEDINICE	NAZIV JEDINICE	BR. ISHODA. UČENJA	BR. SATI	UDIO SATI U POSTOTCIMA
1. RAZRED	1	Život u našoj školi	17	46	32 %
	2	Život u našoj kući	7	19	13 %
	3	Zdrav život	7	19	13 %
	4	Siguran život	7	19	13 %
	5	Život u našoj domovini	7	19	13 %
	6	Život u prirodi	8	22	16 %
UKUPNO			53	144	100 %

Izvor: URL: [file:///C:/Users/user/Downloads/2018122171428547-HAYAT%20B%C4%B0LG%C4%B0S%C4%B0%C3%96%C4%9ERET%C4%B0M%20PROGRAMI%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/user/Downloads/2018122171428547-HAYAT%20B%C4%B0LG%C4%B0S%C4%B0%C3%96%C4%9ERET%C4%B0M%20PROGRAMI%20(1).pdf) (2020-05-07)

Nastavnim programom najviše je pažnje i vremena dodijeljeno prvoj cjelini, *Životu u našoj školi*, te se stoga od učenika očekuje usvajanje najviše ishoda upravo kroz obradu ove nastavne cjeline, njih čak 17. Primjerice, ishod numeriran kao *HB.1.1.1.* predstavlja upoznavanje unutrašnjosti učionice,¹⁸ dok ishod numeriran kao *HB.1.6.8.* predstavlja raspoznavanje promjena u prirodi prilikom promjene godišnjih doba.¹⁹ U procesu pripreme

¹⁸ HB je kod za nastavni predmet Hayat Bilgisi, tj. Prirodu i društvo, prva brojka 1 je broj razreda; prvi razred. Druga brojka 1 predstavlja cjelinu; *Život u našoj školi*, dok je treća brojka 1 kod za prvi ishod.

¹⁹ HB je kod za nastavni predmet Prirode i društva, prva brojka 1 je kod za prvi razred. Brojka 6 predstavlja šestu, tj. posljednju cjelinu obrađivanu u prvom razredu; *Život u prirodi*, a broj 8 je kod za posljednji očekivani ishod učenja.¹⁹

nastavnih materijala i samog nastavnog procesa potrebno je promišljati o gore navedenim i preostalim očekivanim ishodima učenja učenika na predmetu Prirode i društva.²⁰

Iz navedenog vidljiva je najprije promjena u odnosu na raniji nastavni program iz 2015. godine. Naime, broj očekivanih ishoda za učenike prvih razreda i nastavnu cjelinu *Zdrav život* značajno je smanjen, dok je povećan za nastavnu cjelinu *Život u našoj školi*. Također je nastavnim planom najveći broj sati dodijeljen upravo obradi prve nastavne cjeline i jedinica u sklopu iste. Od učenika 1. razreda očekuju se ukupno 53 ishoda učenja, od kojih se skoro trećina usvaja kroz obradu prve nastavne cjeline. To je jedan od razloga zašto su za potrebe ove analize odabrane dvije nastavne jedinice iz ove cjeline. Također, proučavajući nastavni program i navedene ishode možemo zaključiti da su razvoj društvenih vrijednosti i osjećaja pripadanja većim skupinama (bilo to škola, razred, obitelj ili država) ono čemu teži nastavni predmet Prirode i društva. Program i ishodi su poprilično orijentirani na socijalne vještine uz naglasak na usvajanje školskih i razrednih pravila, obiteljskih vrijednosti, a velik naglasak stavlja se i na razvoj domoljublja te svijesti o prirodnom i društvenom okruženju. Navedeno se da zaključiti iz nekih ishoda poput: *HB.1.1.6.*: „usvaja kako se ponašati za vrijeme proslave nekog blagdana“, *HB.1.1.15.*: „nastoji sudjelovati u raznim školskim izvedbama, plesovima i sličnim manifestacijama“, *HB.1.5.5.*: „poznaje osobitosti Atatürkova života“, *HB.1.5.6.*: „angažiran/a je u sudjelovanju na proslavama državnih praznika, blagdana i slavlja“ ili ishod numeriran pod kodom *HB.1.6.4.*: „pažljiv/a je po pitanju održavanja prirode i okoliša čistim“²¹

---

²⁰ TC MEB, Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı, 2018. URL: : [file:///C:/Users/user/Downloads/2018122171428547-HAYAT%20B%20LG%20S%20C%20%96%20ERET%20M%20PROGRAMI%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/user/Downloads/2018122171428547-HAYAT%20B%20LG%20S%20C%20%96%20ERET%20M%20PROGRAMI%20(1).pdf) (2020-05-07)

²¹ TC MEB, Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı, 2018. URL: : [file:///C:/Users/user/Downloads/2018122171428547-HAYAT%20B%20LG%20S%20C%20%96%20ERET%20M%20PROGRAMI%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/user/Downloads/2018122171428547-HAYAT%20B%20LG%20S%20C%20%96%20ERET%20M%20PROGRAMI%20(1).pdf) (2020-05-07)

3. NASTAVNI PREDMET PRIRODA I DRUŠTVO U OBRAZOVNOM SUSTAVU REPUBLIKE HRVATSKE

Nakon prikaza obrazovnog sustava, razredne nastave i nastavnog programa nastavnog predmeta Prirode i društva u Turskoj nužno je ukratko opisati razrednu nastavu u Hrvatskoj, te kurikulumske okvire ovog nastavnog predmeta u Hrvatskoj.

3.1. Razredna nastava u Hrvatskoj

Razredna nastava je nastava od 1. do 4. razreda osnovne škole. U razrednoj nastavi jedan učitelj/ica, koji/a je ujedno i razrednik/ica, predaje većinu predmeta, osim predmeta poput engleskog, vjeronauka ili predmeta za koji je potrebno imati službeno zanimanje profesora tog predmeta. Razredna nastava odvija se u jednoj učionici (matičnoj), osim za potrebe nastavnog sata tjelesne zdravstvene kulture koji se održava u dvorani škole.²²

Glavni zadatak učitelja razredne nastave je organizirati i provoditi odgojno-obrazovni proces, tj. proces učenja. Pod procesom učenja podrazumijeva se stjecanje informacija, znanja i intelektualnih vještina, formiranje motoričkih vještina te razvijanje interesa, stavova, poželjnih karakternih osobina i sustava vrijednosti. U ovom procesu velika je važnost stavljena na stvaranje pozitivnih navika i uklanjanje negativnih navika ako postoje.²³ Učitelji su vrlo bitni u razrednoj nastavi zbog njihove dvostruke uloge; obrazovne i odgojne. Stoga je ova uloga i vrlo nezahvalna te je nužno da taj odgovoran posao obavljaju pojedinci koji su uz stručno obrazovanje, emocionalno zreli i imaju pozitivan pogled na život zbog čestog idealiziranja istih od strane učenika.

Nastavni plan i program propisan je Zakonom o obrazovanju za svaki razred osnovne škole.

Nove spoznaje iz područja pedagogije, psihologije, komunikologije i drugih srodnih znanosti otvorile su vrata novom načinu poučavanja. Učitelji su u prošlosti bili najvećim dijelom predavači, a danas su više mentori i organizatori u nastavnim i izvannastavnim aktivnostima. Na ovakve promjene utjecale su spoznaje do kojih su došli brojni istraživači. Primjerice, već spomenuti John Dewey i William H. Killpatrick (1871.-1965.) došli su do spoznaje kako

---

²² Kurikulum nastavnog predmeta Priroda i društvo za osnovne škole URL: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_01_7_147.html (2020-05-20)

²³ Učitelji razredne nastave. URL: <https://e-usmjeravanje.hzz.hr/uciteljrazrednenastave> (2020-21-05)

učenik uči razmišljajući o problemima i nastojeći ih riješiti. Tvrdili su kako je u procesu učenja ključna sposobnost svladavanja problema koji su prisutni u zajednici te uzajamnog pomaganja i uklapanja u zajednicu. Tvrdili su kako se proces školovanja treba na ovome temeljiti. U ovakvom modelu školovanja obrazovna aktivnost treba biti vođena instinktivnim i impulzivnim aktivnostima učenika. Govore o školi kao o svojevrsnom laboratoriju koji učenike potiče na samostalan rad.²⁴

Alexander S. Neill bio je britanski pedagog i utemeljitelj modela summerhillskih škola. U ovakvom modelu školovanja učenici imaju jednaka prava odlučivanja kao i učitelji. Učitelji u ovakvom modelu školovanja trebaju znati motivirati i privući učenike na stjecanje novih znanja zanimljivim programima, igrom i slobodnim radom. Naglasak je na učenju u skupini, zajedničkom radu i druženju u različitim aktivnostima, od kojih su mnoge rekreativne.²⁵

Dakle, učenje je danas aktivnost u kojoj učenik samostalno dolazi do spoznaja i zaključuje. Također se u današnjem obrazovnom procesu više potiče timski nego individualni rad te međusobna suradnja učenika.

Odgovorno-obrazovni proces prilagođava se u skladu s potrebama učenika; bilo da učenik pohađa školu po redovnom, individualiziranom ili prilagođenom programu. Veći fokus stavlja se na problemsku nastavu, nastavu u prirodi, eksperimentiranje i grupni i individualni rad. Valja spomenuti i organizaciju specifičnih oblika rada s učenicima s posebnim potrebama, kao što su nadareni učenici i učenici sa teškoćama u razvoju.²⁶

3.2. Nastavni predmet Priroda i društvo u Hrvatskoj

Priroda i društvo nastavni je predmet koji se u hrvatskom školskom sustavu uči od prvog do četvrtog razreda osnovne škole. Interdisciplinarni je nastavni predmet koji integrira znanstvene spoznaje prirodoslovnoga područja, društveno-humanističkog i tehničko-informatičkog područja. Prirodoslovnoga područja uvode djecu u svijet istraživanja i spoznavanja prirode. Društveno-humanistička područja ovog nastavnog predmeta uče djecu o životu ljudi i društvenim odnosima koji se temelje na uvažavanju i prihvaćanju ljudske

---

²⁴ Referalni centar: <http://edupoint.carnet.hr/referalni/obrazovni/mkod/pedagogija.html> (2020-07-11)

²⁵ Referalni centar: <http://edupoint.carnet.hr/referalni/obrazovni/mkod/pedagogija.html> (2020-07-11)

²⁶ MRAV.URL: <http://mrav.ffzg.hr/zanimanja/book/part2/node0803.htm> (2020-05-20)

prirode. Pravilna uporaba različitih oblik tehnologije je dio prirode i društva koji se odnosi na tehničko – informatičko područje.²⁷

O prirodi i društvu djeca uče kroz 4 nastavne cjeline²⁸:

- organiziranost svijeta oko nas
- promjene i odnosi
- pojedinac i društvo
- energija.

Nacionalni kurikulum nastavnog predmeta Prirode i društva tvrdi da će učenik u sklopu ovog nastavnog predmeta:

- „ spoznati složenost svijeta koji ga okružuje, povezanost čovjeka, društva i prirode u vremenu i prostoru potaknut znatiželjom, vođen vlastitim iskustvom i interesima
- razumjeti svoj rast i razvoj u interakciji s drugima i prirodom, razvijati integritet, osobni i nacionalni identitet, oblikujući pozitivan odnos prema sebi, drugima, prirodi i društvu kao cjelini
- razvijati istraživačke kompetencije važne za spoznavanje svijeta oko sebe i kompetencije za cjeloživotno učenje te prepoznati mogućnosti primjene znanstvenih spoznaja u svakodnevnome životu i različitim djelatnostima
- poštivati i uvažavati različitosti, poznavati svoja i uvažavati prava drugih, razvijati odgovornost i empatiju prema okruženju te kritički promišljati o pitanjima iz svakodnevnoga života (društvenim, etičkim, ekološkim i sl.)
- sigurno i odgovorno koristiti se tehnologijom u svakodnevnome životu, kao i informacijsko komunikacijskom tehnologijom za pristup, prikupljanje, obradu i prezentaciju informacija
- povezati spoznaje iz nastavnoga predmeta Priroda i društvo s drugim nastavnim predmetima, međupredmetnim temama i područjima kurikulumu, te razviti

---

²⁷ Nacionalni kurikulum Prirode i društva URL: http://mzos.hr/datoteke/7-Predmetni_kurikulum-Priroda_i_drustvo.pdf (2020-05-22)

²⁸ Nacionalni kurikulum Prirode i društva URL: http://mzos.hr/datoteke/7-Predmetni_kurikulum-Priroda_i_drustvo.pdf (2020-05-22)

inovativnost, kreativnost i otvorenost za nove ideje kako bi aktivno pridonosio održivomu razvoju.“²⁹

Osnovni cilj ovog školskog predmeta je poticati i razvijati ljudsku potrebu za istraživanjem i uočavanjem uzročno-posljedičnih veza u svijetu koji ga okružuje. Iz tog razloga u nastavnog predmetu Prirodi i društvu iznimno je važan istraživački pristup. Istraživački pristup kod učenika potiče razvoj vještina koje se mogu primijeniti u svakodnevnome životu. Istraživačkim pristupom razvijaju se vještine poput kreativnosti, promatranja, razvrstavanja, opisivanja, uspoređivanja, analiziranja, vrednovanja, prikupljanja informacija, zaključivanja.³⁰

Osim toga učenik uči koristiti se različitim informacijama i izvorima informacija. Kako bi učenici ostvarili zadane ishode učenja, učitelji mogu samostalno izabrati različite načine učenja i poučavanja kao što su istraživanje, rješavanje problema, demonstracije, didaktičke igre, kvizovi, igranje uloga, crtanje, konceptualne mape, mentalne mape i slično.

Kroz očekivane ishode Nacionalnog kurikulumu Prirode i društva vidljiv je naglasak na poticanju samostalnosti kroz razvoj istraživačkih osobina kod učenika. Također, primjetan je i naglasak na međupredmetnu, ali i cjeloživotnu važnost nastavnog predmeta Prirode i društva. Ishodi učenja uvelike ovise i o načinu na koji djeca uče te se naglašava važnost razvoja samostalnog učenja kako bi se ostvarili ishodi.

Ishodi učenja pokazuju kako se u nastavnog predmetu Priroda i društvo za 1. razred osnovne škole u Turskoj očekuju više teorijska znanja, dok se u Hrvatskoj osim teorijskih znanja očekuje i učenje i razvijanje raznih vještina koje djeca mogu steći na ovom nastavnog predmetu.

---

²⁹ Nacionalni kurikulum Prirode i društva URL: http://mzos.hr/datoteke/7-Predmetni_kurikulum-Priroda_i_drustvo.pdf (2020-05-22)

³⁰ Kurikulum nastavnog predmeta Priroda i društvo za osnovne škole URL: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_01_7_147.html (2020-05-20)

Slika 1. Odgojno obrazovni ishodi po razredima

D. ODGOJNO-OBRAZOVNI ISHODI NASTAVNOGA PREDMETA PRIRODA I DRUŠTVO PO RAZREDIMA I KONCEPTIMA

Pregled odgojno-obrazovnih ishoda po razredima i konceptima

ODGOJNO-OBRAZOVNI ISHODI PO RAZREDIMA I KONCEPTIMA				
	1. RAZRED	2. RAZRED	3. RAZRED	4. RAZRED
ORGANIZIRANOST SVIJETA OKO NAS	A.1.1 UČENIK USPOREĐUJE ORGANIZIRANOST PRIRODE OPAŽAJUĆI NEPOSREDNI OKOLIŠ.	A.2.1 UČENIK USPOREĐUJE ORGANIZIRANOST PRIRODE I OBJAŠNJAVA VAŽNOST ORGANIZIRANOSTI.	A.3.1 UČENIK ZAKLJUČUJE O ORGANIZIRANOSTI PRIRODE.	A.4.1 UČENIK ZAKLJUČUJE O ORGANIZIRANOSTI LJUDSKOGA TIJELA I ŽIVOTNIH ZAJEDNICA.
	A.1.2 UČENIK PREPOZNAJE VAŽNOST ORGANIZIRANOSTI VREMENA I PRIKAZUJE VREMENSKI SLIJED DOGAĐAJA.	A.2.2 UČENIK OBJAŠNJAVA ORGANIZIRANOST VREMENA I PRIKAZUJE VREMENSKI SLIJED DOGAĐAJA.	A.3.2 UČENIK PRIKAZUJE VREMENSKI SLIJED DOGAĐAJA I RAZMATRA NJIHOVU VAŽNOST.	A.4.2 UČENIK OBJAŠNJAVA I PRIKAZUJE VREMENSKI SLIJED DOGAĐAJA TE ORGANIZIRA SVOJE VRIJEME.
	A.1.3 UČENIK USPOREĐUJE ORGANIZIRANOST RAZLIČITIH PROSTORA I ZAJEDNICA U NEPOSREDNOME OKRUŽENJU.	A.2.3 UČENIK USPOREĐUJE ORGANIZIRANOST RAZLIČITIH ZAJEDNICA I PROSTORA DAJUĆI PRIMJERE IZ NEPOSREDNOGA OKRUŽENJA.	A.3.3 UČENIK ZAKLJUČUJE O ORGANIZIRANOSTI LOKALNE ZAJEDNICE, USPOREĐUJE PRIKAZE RAZLIČITIH PROSTORA.	A.4.3 UČENIK OBJAŠNJAVA ORGANIZIRANOST REPUBLIKE HRVATSKE I NJEZINA NACIONALNA OBLIJEŽJA.
PROMJENE I ODNOSI		B.2.1 UČENIK OBJAŠNJAVA VAŽNOST ODGOVORNOGA ODNOSA ČOVJEKA PREMA SEBI I PRIRODI.	B.3.1 UČENIK RASPRAVLJA O VAŽNOSTI ODGOVORNOGA ODNOSA PREMA SEBI, DRUGIMA I PRIRODI.	B.4.1 UČENIK VREDNUJE VAŽNOST ODGOVORNOGA ODNOSA PREMA SEBI, DRUGIMA I PRIRODI.
	B.1.1 UČENIK USPOREĐUJE PROMJENE U PRIRODI I OPISUJE VAŽNOST BRIGE ZA PRIRODU I OSOBNO ZDRAVLJE.	B.2.2 UČENIK ZAKLJUČUJE O PROMJENAMA U PRIRODI KOJE SE DOGAĐAJU TIJEKOM GODIŠNJIH DOBA.	B.3.2 UČENIK ZAKLJUČUJE O PROMJENAMA I ODNOSIMA U PRIRODI TE MEĐUSOBNOJ OVISNOSTI ŽIVIH BIĆA I PROSTORA NA PRIMJERIMA IZ SVOGA OKOLIŠA.	B.4.2 UČENIK OBJAŠNJAVA I POVEZUJE ŽIVOTNE UVJETE I RAZNOLIKOST ŽIVIH BIĆA NA RAZLIČITIM STANIŠTIMA TE OPISUJE CIKLUSE U PRIRODI.
	B.1.2 UČENIK SE SNALAZI U VREMENSKIM CIKLUSIMA, PRIKAZUJE PROMJENE I ODOSE MEĐU NJIMA TE OBJAŠNJAVA POVEZANOST VREMENSKIH CIKLUSA S AKTIVNOSTIMA U ŽIVOTU.	B.2.3 UČENIK USPOREĐUJE I PREDVIĐA PROMJENE I ODOSE TE PRIKAZUJE PROMJENE U VREMENU.	B.3.3 UČENIK SE SNALAZI U PROMJENAMA I ODNOSIMA TIJEKOM VREMENSKIH CIKLUSA TE ANALIZIRA POVEZANOST VREMENSKIH CIKLUSA S DOGAĐAJIMA I VAŽNIM OSOBAMA U ZAVIČAJU.	B.4.3 UČENIK SE SNALAZI U PROMJENAMA I ODNOSIMA U VREMENU TE PRIPOVIJEDA POVIJESNU PRIČU O PROŠLIM DOGAĐAJIMA I O ZNAČAJNIM OSOBAMA IZ ZAVIČAJA I/ILI REPUBLIKE HRVATSKE.
	B.1.3 UČENIK SE SNALAZI U PROSTORU OKO SEBE POŠTUJUĆI PRAVILA I ZAKLJUČUJE O UTJECAJU PROMJENE POLOŽAJA NA ODOSE U PROSTORU.	B.2.4 UČENIK SE SNALAZI U PROSTORU, IZRADUJE, ANALIZIRA I PROVJERAVA SKICU KRETANJA.	B.3.4 UČENIK SE SNALAZI U PROSTORU, TUMAČI PLAN MJESTA I KARTU ZAVIČAJA, IZRADUJE PLAN NEPOSREDNOGA OKRUŽENJA I ZAKLJUČUJE O POVEZANOSTI PROSTORNIH OBLIJEŽJA ZAVIČAJA I NAČINA ŽIVOTA LJUDI.	B.4.4 UČENIK SE SNALAZI I TUMAČI GEOGRAFSKU KARTU I ZAKLJUČUJE O MEĐUDODNOSU RELJEFNIH OBLIJEŽJA KRAJEVA REPUBLIKE HRVATSKE I NAČINA ŽIVOTA.
POJEDINAC I DRUŠTVO	C.1.1 UČENIK ZAKLJUČUJE O SEBI, SVOJOM ULOZI U ZAJEDNICI I UVIDA VRIJEDNOSTI SEBE I DRUGIH.	C.2.1 UČENIK USPOREĐUJE ULOGU I UTJECAJ POJEDINCA I ZAJEDNICE NA RAZVOJ IDENTITETA TE PROMIŠLJA O VAŽNOSTI OČUVANJA BAŠTINE.	C.3.1 UČENIK RASPRAVLJA O ULOZI, UTJECAJU I VAŽNOSTI ZAVIČAJNOGA OKRUŽENJA U RAZVOJU IDENTITETA TE UTJECAJU POJEDINCA NA OČUVANJE BAŠTINE.	C.4.1 UČENIK OBJAŠNJAVA ULOGU, UTJECAJ I VAŽNOST POVIJESNOGA NASLJEDA TE PRIRODNIH I DRUŠTVENIH RAZLIČITOSTI DOMOVINE NA RAZVOJ NACIONALNOGA IDENTITETA.
	C.1.2 UČENIK USPOREĐUJE ULOGU I UTJECAJ PRAVA, PRAVILA I DUŽNOSTI NA POJEDINCA I ZAJEDNICU, POSLJEDICE NEPOŠTIVANJA I VAŽNOST ODGOVORNOGA PONAŠANJA.	C.2.2 UČENIK RASPRAVLJA O ULOZI I UTJECAJU PRAVA, PRAVA I DUŽNOSTI NA ZAJEDNICU TE POSLJEDICAMA NEPOŠTIVANJA I VAŽNOSTI ODGOVORNOGA PONAŠANJA.	C.3.2 UČENIK RASPRAVLJA O UTJECAJU PRAVA, PRAVA I DUŽNOSTI NA POJEDINCA I ZAJEDNICU.	C.4.2 UČENIK ZAKLJUČUJE O UTJECAJU PRAVA I DUŽNOSTI NA POJEDINCA I ZAJEDNICU TE O VAŽNOSTI SLOBODE ZA POJEDINCA I DRUŠTVO.
		C.2.3 UČENIK OPISUJE ULOGU I UTJECAJ ZAJEDNICE I OKOLIŠA NA DJELATNOSTI LJUDI MJESTA U KOJEMU ŽIVI TE OPISUJE I NAVODI PRIMJERE VAŽNOSTI I VRIJEDNOSTI RADA.	C.3.3 UČENIK POVEZUJE PRIRODNO I DRUŠTVENO OKRUŽENJE S GOSPODARSTVOM ZAVIČAJA.	C.4.3 UČENIK OBJAŠNJAVA POVEZANOST PRIRODNOGA I DRUŠTVENOGA OKRUŽENJA S GOSPODARSTVOM REPUBLIKE HRVATSKE.
ENERGIJA	D.1.1 UČENIK OBJAŠNJAVA NA TEMELJU VLASTITIH ISKUSTAVA VAŽNOST ENERGIJE U SVAKODNEVNOGOM ŽIVOTU I OPASNOSTI S KOJIMA SE MOŽE SUSRESTI PRI KORIŠTENJU TE NAVODI MJERE OPREZA.	D.2.1 UČENIK PREPOZNAJE RAZLIČITE IZVORE I OBLIKE, PRIJENOS I PRETVORBU ENERGIJE I OBJAŠNJAVA VAŽNOST I POTREBU ŠTEDNJE ENERGIJE NA PRIMJERIMA IZ SVAKODNEVNOGA ŽIVOTA.	D.3.1 UČENIK OPISUJE RAZLIČITE PRIMJERE KORIŠTENJA, PRIJENOSA I PRETVORBE ENERGIJE NA TEMELJU VLASTITIH ISKUSTAVA.	D.4.1 UČENIK OPISUJE PRIJENOS, PRETVORBU I POVEZANOST ENERGIJE U ŽIVOTNIM CIKLUSIMA I CIKLUSIMA TVARI U PRIRODI.
	A.B.C.D.1.1 UČENIK UZ USMJERAVANJE OPISUJE I PREDSTAVLJA REZULTATE PROMATRANJA PRIRODE, PRIRODNIH ILI DRUŠTVENIH POJAVA U NEPOSREDNOME OKRUŽENJU I KORISTI SE RAZLIČITIM IZVORIMA INFORMACIJA.	A.B.C.D.2.1 UČENIK UZ USMJERAVANJE I PREDSTAVLJA REZULTATE PROMATRANJA PRIRODE, PRIRODNIH ILI DRUŠTVENIH POJAVA U NEPOSREDNOME OKRUŽENJU I KORISTI SE RAZLIČITIM IZVORIMA INFORMACIJA.	A.B.C.D.3.1 UČENIK UZ USMJERAVANJE OBJAŠNJAVA REZULTATE VLASTITIH ISTRAŽIVANJA PRIRODE, PRIRODNIH I/ILI DRUŠTVENIH POJAVA I/ILI RAZLIČITIH IZVORA INFORMACIJA.	A.B.C.D.4.1 UČENIK UZ USMJERAVANJE OBJAŠNJAVA REZULTATE VLASTITIH ISTRAŽIVANJA PRIRODE, PRIRODNIH I/ILI DRUŠTVENIH POJAVA I/ILI RAZLIČITIH IZVORA INFORMACIJA.

Izvor: URL: http://mzos.hr/datoteke/7-Predmetni_kurikulum-Priroda_i_drustvo.pdf (2020 – 05 -22)

Zadatak svakog učitelja je, uz što uspješnije buđenje želje za znanjem kod djece, i odabrati udžbenik koji će mu služiti u oblikovanju nastavnog procesa, te istovremeno djecu potaknuti na klasično učenje i učenje istraživačkim pristupom.³¹

Svaki nastavni predmet, tako i predmet Prirode i društva teško je zamisliti bez udžbenika. Jedan od ciljeva dobrih udžbenika potaknuti je učiteljevu i učenikovu aktivnost. Zanimljivi i razumljivi udžbenici ključ su poticanja te aktivnosti. Iz tog razloga važno je kreirati udžbenike koji će biti prilagođeni uzrastu djece kojima su namijenjeni. Uz navedeno, bitno je i mijenjanje udžbenika u skladu s promjenama društva. Udžbenici su sami po sebi statični, stoga ih je nužno stalno evaluirati i provjeravati njihovu usklađenost s vremenom i društvom u kojem se koristi. Osobito su u ovom kontekstu bitni udžbenici korišteni u prvim razredima osnovne škole jer vrijednosti koje se tim udžbenicima promiču nerijetko bivaju vrijednosti koje učenici usvoje za cijeli život.

Nadalje, vizualni pregled udžbenika vrlo je važan kako bi se svi korisnici njime mogli služiti. Suhoparni udžbenici puni teksta, bez grafičkih i vizualnih dodataka nisu motivirajući ni za djecu ni za nastavnike, stoga se izbjegava izrada takvih udžbenika. Udžbenik na prvi pogled treba pozivati korisnika na pregledavanje istog. Ravnomjieran odnos teksta, slika, grafikona i poticajnih dodataka čini udžbenik zanimljivim i kreativnim što potiče i djecu i odrasle da ga koriste.³² Iz navedenih razloga idući dio posvećen je općenito udžbenicima, kasnije i onim udžbenicima nad kojima se provelo istraživanje u svrhu izrade ovog rada.

---

³¹ Nacionalni kurikulum Prirode i društva URL: http://mzos.hr/datoteke/7-Predmetni_kurikulum-Priroda_i_drustvo.pdf (2020-05-22)

³² Pravilnik o udžbeničkom standardu te članovima stručnih povjerenstava za procjenu udžbenika i drugih obrazovnih materijala (NN 9/2019), URL: https://www.azoo.hr/userfiles/dokumenti/Pravilnik_o_udzbenickom_standardu.pdf (2020-06-18)

4. UDŽBENICI

Klasični tiskani udžbenici još su uvijek najviše korišteno nastavno sredstvo. Udžbenici su obvezna literatura za učenje, a predstavljaju mjesto susreta između profesionalne kompetencije nastavnika i učenika.

U školama se upotrebljavaju različiti udžbenici koji služe kao sredstvo za organizaciju procesa učenja i poučavanja. Moderno učenje uz udžbenik podrazumijeva i dodatne materijale (dječje enciklopedije, časopise, priručnike, atlase, rječnike i sl.) koji će nadopuniti gradivo u udžbenicima i potaknuti kreativnost kod djece, te ih potaknuti na traženje različitih odgovora u različitim izvorima.

4.1. Pojmovno određenje udžbenika

Definicije udžbenika mijenjale su se ovisno o autoru i vremenu nastanka. Definicije koje se mogu pronaći u stranoj literaturi definiraju udžbenik kao „glavni izvor znanja”. Udžbenici su namijenjeni učenicima, ali i nastavnicima. Nastavnici se na njega oslanjaju kao na okosnicu odgoja, obrazovanja i nastave. Osnovna namjena udžbenika je učenicima olakšati praćenje i usvajanje sadržaja. Udžbenici odražavaju sliku nastave u društvu koje se njome koristi (Žužul i Vican, 2005, 50).

Turski Zakon o obrazovanju koji je i danas na snazi donesen je, kako je već navedeno, 1973. godine. Prema tom zakonu udžbenik je definiran kao pisano obrazovno sredstvo i materijal koji se koristi u nastavi kao izvor i pomoć učenicima, ali i nastavnicima, u namjeri ostvarivanja glavnih obrazovnih ciljeva.³³

2012. godine donesen je Pravilnik o udžbenicima i nastavnim sredstvima. Pravilnik je temeljen na Zakonu iz 1973. godine, te su njime detaljno određene sadržajne i vizualne karakteristike udžbenika koji bi se smatrali prihvatljivi. Primjerice, na prvim stranicama udžbenika korištenih od 1. do 3. razreda osnovne škole mora se nalaziti zastava ispod koje su prve dvije strofe državne himne, dok je na sljedećoj stranici obvezna slika Mustafe Kemala Atatürka i tekst učeničke zakletve Reşita Galipa. Tim Pravilnikom udžbenici su definirani kao

---

³³ Resmi Gazete. URL: <https://www.resmigazete.gov.tr/ARSIV/14574.PDF> (2020-04-14)

„pisano ili elektroničko nastavno sredstvo koje služi i nastavnicima i učenicima kao izvor znanja i pomoćno sredstvo u ostvarivanju glavnih obrazovnih ciljeva.“³⁴

Hrvatski zakon kojim je definiran udžbenik noviji je od turskog zakona i cijeli je zakon posvećen udžbenicima. 2010. godine u Republici Hrvatskoj donesen je Zakon o udžbenicima za osnovnu i srednju školu prema kojem je udžbenik „nastavno sredstvo namijenjeno višegodišnjoj uporabi, usklađeno s Udžbeničkim standardom, koje se objavljuje u obliku knjige, može imati i drugu vrstu i oblik ako je tako propisano Udžbeničkim standardom, a služi učenicima kao jedan od izvora znanja za ostvarivanje odgojno-obrazovnih ciljeva utvrđenih nacionalnim i predmetnim kurikulumom.“³⁵

2018. godine donesen je novi Zakon o udžbenicima za osnovnu i srednju školu i prema njemu je udžbenik „obvezni obrazovni materijal u svim predmetima, izuzev predmeta s pretežno odgojnom komponentom, koji služi kao cjelovit izvor za ostvarivanje svih odgojno-obrazovnih ishoda utvrđenih predmetnim kurikulumom, kao i očekivanja međupredmetnih tema za pojedini razred i predmet. Sadržaj i struktura udžbenika mora omogućavati učenicima samostalno učenje i stjecanje različitih razina i vrsta kompetencija, kao i vrednovanje usvojenosti odgojno-obrazovnih ishoda i očekivanja međupredmetnih tema.“³⁶

4.2. Razvoj udžbenika

Prvi udžbenik nastao je u 2. st., a objavio ga je Gaj – rimski pravnik. Udžbenik naziva *Institucije* bio je podijeljen na četiri knjige, kojima je tematika bila rimsko pravo.³⁷

Daljnji razvoj udžbenika bilježi prvi moderni udžbenik koji je napisao Komensky 1654. godine pod nazivom *Orbis sensualium pictus*, što u prijevodu znači *Osjetilni svijet u slikama*. Komensky se zalagao da se udžbenici pišu prema načelu zornosti, te je u skladu s tim načelom, u svoj udžbenik uz tekst uvrstio i slike. *Osjetilni svijet u slikama* udžbenik je koji je

---

³⁴ RESMI GAZETE. URL: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/09/20120912-2.htm> (2020-05-28)

³⁵ Zakon o udžbenicima i drugim obrazovnim materijalima za osnovnu i srednju školu (NN 27/10), URL: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2010_03_27_644.html (2020-04-16)

³⁶ Zakon o udžbenicima i drugim obrazovnim materijalima za osnovnu i srednju školu (NN 116/18)URL: <https://www.zakon.hr/z/1747/Zakon-o-ud%C5%BEbenicima-i-drugim-obrazovnim-materijalima-za-osnovnu-i-srednju-%C5%A1kolu> (2020-03-19)

³⁷ URL: <https://oll.libertyfund.org/pages/gaius-institutes-of-roman-law-an-historical-introduction> (2020-04-27)

poznat i kao prvi priručnik sa slikama. U navedenom udžbeniku bilo je izloženo 150 različitih slika na kojima su prikazani ljudi, priroda (biljke i životinje) i anorganska priroda (Matijević i sur. 2013, 291).

Načelo zornosti označavalo je da sliku uvijek prati tekst. Na desnoj strani udžbenika nalazio se tekst na latinskom jeziku u kojem je bila obrazložena slika koja se nalazila na lijevoj strani. Današnji udžbenici su izrađeni sukladno načelu zornosti što se može zaključiti na temelju proučavanja današnjih udžbenika koji svoje tekstualne sadržaje obavezno prate različitim grafičkim prikazima (slikama, grafikonima, tablicama). Nakon objave djela *Osjetilni svijet u slikama* počeli su se razvijati i drugi udžbenici.

Prvim hrvatskim tiskanim udžbenikom smatra se prva tiskana hrvatska glagoljska početnica. Najstarija sačuvana hrvatska čitanka napisana je 1527. godine na glagoljici i ima 11 stranica. Važno je istaknuti da se na prvoj stranici čitanke nalazi kombinacija slika i teksta. Središnji dio stranice zauzima tekst uokviren crnim okvirom. Slike se nalaze i izvan teksta uokvireno crnim okvirom, a tematiziraju biljni i životinjski svijet te svakodnevni učenički život. Ukupno je sačuvano sedam primjeraka prve tiskane hrvatsko glagoljske početnice, a jedan od njih čuva se u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu.³⁸

Prvi udžbenici u Osmanskom Carstvu nastali po uzoru na one europske bili su *Kavaid-i Osmaniye* i *Nuhbet-ül-etfal*. *Kavaid-i Osmaniye* djelo je Ahmeta Cevdeta Paše i Keçecizade Fuat Paše napisano 1850. godine, a riječ je o udžbeniku osmanskih propisa koji su se podučavali kroz obrazovni sustav. *Nuhbet-ül-etfal* udžbenik je korišten za podučavanje alfabeta i napisao ga je Mehmed Rüştü Bey 1852. godine (Aslan, 2010, 217).

Nakon proglašenja Republike 1923. godine turske vlasti su se nastojale odmaknuti od osmanskog nasljeđa u mnogim područjima života, pa tako i u obrazovanju. Kao što je ranije navedeno, politički prioritet bila je reforma obrazovnog sustava. Zakon *Tevhid-i Tadrifat*, tj. *Zakon o obrazovnom jedinstvu* donesen je 03.03.1924. godine i bio je temeljni zakon po kojem se uredio obrazovni sustav u začetima Republike. Nakon donošenja zakona bilo je potrebno odrediti udžbenike prikladne za korištenje u obrazovne svrhe. U rujnu 1924. godine objavljen je popis udžbenika koji su se mogli koristiti u nastavi. Ovaj popis bio je sastavljen

---

³⁸ Moderna vremena. URL: <https://www.mvinfo.hr/knjiga/3948/prva-hrvatskoglagoljska-pocetnica-iz-1527> (2020-05-20)

od dva dijela; jedan dio sadržavao je popis udžbenika za osnovnu školu, a drugi dio je sadržavao popis udžbenika za srednjoškolsko obrazovanje. Spomenute odredbe su uz *Tevhid-i Tadrifat* najvažnije odluke Ministarstva i bile su od temeljne važnosti za turski obrazovni sustav (Aslan, 2010, 217-218).

4.3. Važnost udžbenika u učenju

Udžbenici su najstariji izvor znanja koji se koriste u procesu edukacije (Malić, 1986, 7). O važnosti udžbenika u obrazovanju govori i činjenica da je „najviše upotrebljavani medij“ (Richaudeau, 1980, 1). Noviji podaci pokazuju da je korištenje udžbenika palo s razvojem interneta, odnosno dostupnosti informacija na internetu. Prema istraživanjima danas djeca udžbenike i radne bilježnice koriste 47,5 %. Udžbenike koriste u kombinaciji s internetom, te na taj način uče.³⁹

Udžbenike u Turskoj izdaje državni, ali i privatni sektor. U samoj pripremi udžbenika sudjeluje pisac, izdavač, jezični stručnjak, stručnjak za estetiku i sl. Pripremljeni udžbenici se potom dostavljaju Upravnom odboru za obrazovanje. Udžbenike se dostavlja putem interneta i službenih stranica Ministarstva. U evaluaciji udžbenika postoje 4 kriterija koja stručnjaci u Odboru proučavaju, a to su; 1. prikladnost sadržaja Ustavu i zakonima, 2. dostatnost znanstvenosti sadržaja, 3. dostatnost sadržaja za ostvarenje obrazovnih ciljeva i ciljeva nastavnog programa, 4. prikladnost vizualnih ilustracija i dizajna napretku učenika, tj. mjera u kojoj vizualne ilustracije potiču učenje.

Udžbenici moraju omogućiti dostizanje ciljeva nastavnog programa na jasan način; „udžbenici moraju sadržavati točne činjenice, moraju poticati samostalno učenje kod učenika, moraju prenijeti na učenike individualne, ali i društvene i kulturološke vrijednosti.“⁴⁰ Udžbenici su u Turskoj besplatni i na taj način potiču jednakost među učenicima. Za vrijeme nastavnog odnosa u učionicama, udžbenici pomažu učiteljima u usmjeravanju školskog sata. Oni su ti koji omogućuju učenicima ponavljanje određenog gradiva u trenutku kad i gdje to

---

³⁹ Labaš D. i Marinčić P. (2018): Mediji. Medianali, Vol. 12, No. 15 UDK 316.77:379.82

⁴⁰ TC MEB. URL:

https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2019_08/26180800_ders_kitaplari_hakkinda_brsr.pdf (2020-04-30)

budu htjeli, te omogućuju učenicima učenje vlastitim tempom i brzinom. Također, zajedno sa tehnološkim novitetima korištenim u nastavi, učenicima daju priliku da izaberu stil učenja koji im više odgovara.⁴¹

4.4. Analiza udžbenika

Udžbenik je sredstvo za masovnu upotrebu. U obrazovanju predstavlja sredstvo koje privlači pažnju velikog broja korisnika: učenika, učitelja, nastavnika, učenika i roditelja (Ramaj, 1996). Bežen (2004, 63) smatra da je u svakom udžbeniku oslikano nekoliko slojeva:

- matični sloj struke, jezični sloj
- medijsko-korelacijski sloj
- psihološki i pedagoški sloj.

Matični sloj struke odnosi se na stručno i točno prezentirana znanja u udžbeniku. Podrazumijeva korištenje stručnih riječi i objašnjavanje istih na način koji je u skladu s dobi učenika, te uzima u obzir njihova predznanja.

Često se u udžbenike uvrštava gradivo iz medijske kulture, te se potiče povezivanje nastavnih područja što predstavlja medijsko – korelacijski sloj udžbenika.

Psihološki i pedagoški sloj udžbenika može se opisati kao ispunjavanje općih odgojno – obrazovnih ciljeva društva. Ovi ciljevi postavljaju se na nacionalnoj razini kroz različite tematske sadržaje (Bežen, 2004, 63-64).

Sadržaj u udžbeniku namijenjen je prvenstveno učenicima koji iz njega uče i na taj način stječu znanje, što se navodi kao važan argument za kvalitetno didaktičko oblikovanje udžbenika (Poljak, 1980, 29). Iz navedenog argumenta može se zaključiti da je pri stvaranju udžbenika važno voditi računa i o strukturiranosti samog sadržaja i njegovog logičnog pregleda. Logički pregled i struktura sadržaja u udžbeniku ovisi o njegovom didaktičko-metodičkom oblikovanju jer „didaktičkim oblikovanjem nastavnih sadržaja udžbenik postaje instrument iz kojeg se uči tehnika samostalnog rada i učenja” (Ramaj, 1996, 9).

---

⁴¹ TC MEB. URL:

https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2019_08/26180800_ders_kitaplari_hakkinda_brsr.pdf (2020-04-30)

Langer, Schulz von Thun i Tausch u knjizi „*Kako se razumljivo izražavati*“ razumljivost teksta raščlanili su prema četiri obilježja prema kojima se sadržaj, odnosno razumljivost teksta u udžbenicima, analizira:

- jednostavnost,
- raščlanjenost/red,
- kratkoća/jezgrovitost
- poticajni dodatci.

Pri odabiru udžbenika učitelji analiziraju ove čimbenike kako bi odabrali udžbenik koji bi djeci najbolje odgovarao. Učitelji udžbenike doživljavaju kao pomoćno sredstvo u radu koje im pomaže logički organizirati određene predmete, te pomoći pri prenošenju znanja na djecu (Langer i sur., 2003, 10-21).

Ovaj rad će analizirati razumljivost teksta prema navedena četiri kriterija koristeći se postojećim instrumentom Langer i suradnika. Teorijski dio analize udžbenika postavljen je prema izvorima iz Hrvatske i sa Zapada, ponajviše prema već spomenutoj knjizi „*Kako se razumljivo izražavati?*“. U ovom teorijskom okviru obradit će se turski udžbenici Prirode i društva za 1. razred osnovne škole.

4.5. Razumljivost teksta

Kod učenja vrlo je važno shvatiti poruku koja se želi prenijeti. Korisnici udžbenika koji su predmet analize ovoga rada najčešće su djeca dobi od 6 do 7 godina, i prema tome tekst treba biti jednostavan, kako bi im bio razumljiv. Ovo je iznimno važno pri učenju i savladavanju novog gradiva sa kojim se učenici prvi puta susreću (Langer i sur., 2003, 16).

Autori sadržaja u udžbenicima su odrasli, koji se u pisanju sadržaja pokušavaju što više približiti jeziku djece kako bi im sadržaj bio razumljiv. Analizom raznih udžbenika često se može naići na konstrukcije rečenica koje su vrlo složene i traže dodatno promišljanje o tome što će biti rečeno. Ovakve rečenične konstrukcije vrlo su teške i djeci nerazumljive, što demotivira djecu za daljnje učenje. Pri stvaranju samog udžbenika važno je sadržaj prilagoditi dobi djece kako bi isti djeci (kojima je najviše namijenjen) bio razumljiv (Furlan, 1961, 16).

U tekstovima koji se pišu za udžbenike važno je voditi računa o jednostavnosti rečenica, odnosno njihovoj razumljivosti djeci kojoj su namijenjeni. Razumljivost teksta važna je kako bi djeca kojoj su udžbenici prvenstveno namijenjeni mogla učiti jednostavno i samostalno.

Ukoliko je tekst djeci razumljiv, djecu se tada lako potiče i na logičko povezivanje i razmišljanje, te lakše napreduju u savladavanju gradiva. Razumijevanje teksta pomaže djeci i u osamostaljenju u učenju, te kod djece stvara samopouzdanje i pozitivnu sliku o sebi. Nerazumljivi tekstovi iz kojih djeca trebaju učiti novo gradivo kod učenika mogu izazvati nelagodu, nesigurnost, frustriranost, te im mogu uskratiti znanje koje se smatra važnim ishodom u obrazovnom procesu. Otpor prema učenju određenog predmeta također može proizaći iz djeci nerazumljivog teksta (Furlan, 1961, 15-17).

S ciljem izbjegavanja ovakvih problema i omogućavanja učenja i stjecanja novih znanja putem udžbenika, važno je udžbenike pisati kratkim, jasnim i jednostavnim rečenicama, koristeći riječi koje su djeci određene dobi poznate i razumljive, a one koje trebaju naučiti objasniti korištenjem riječi koje su im otprije poznate (Langer i sur., 2003, 10-11).

4.5.1. Jednostavnost

Jednostavnost je obilježje koje se odnosi na jezičnu formulaciju teksta, što obuhvaća izbor riječi pri pisanju teksta i način konstruiranja rečenica. Kod analize jednostavnosti teksta potrebno je pratiti pojavljuju li se unutar teksta nepoznate riječi, tuđice, stručni termini, kratice koje je potrebno nadopuniti i druge djeci nerazumljive riječi. Ako se ovakve riječi pojavljuju, one trebaju biti primjereno objašnjene, jer djeca u školu dolaze s određenim i ograničenim vokabularom koji se u školi treba nadopuniti (Furlan, 1961, 60).

Za pisanje jednostavnog i razumljivog sadržaja u udžbenicima Beck i suradnici (2002) predložili su ispitivanje rječničke strukture kod učenika prije sastavljanja udžbenika. Smatraju kako je prikladnost riječi za udžbeničke tekstove moguće odrediti pomoću dječjeg tumačenja, tj. primjerena riječ za udžbenik bila bi ona koju dijete može protumačiti na svoj način odnosno barem pretpostaviti njeno značenje. Sličnog su stava i autorica Sikirić i autor Furlan koji zauzimaju stav kako je potrebna neka kontrola rječnika, prosječne dužine rečenice, složenosti rečenica itd. (Furlan, 1961, 99).

Kada se analizira jednostavnost teksta u udžbeniku, promatra se dužina i konstrukcija rečenica. Langer i sur. (2003, 16) smatraju da učenje jednostavnih rečenica olakšava učenje i razumijevanje novog gradiva. Kako učenici sazrijevaju, potrebno je pisati malo složenijim rečenicama i u istim koristiti fraze koje djeca mogu razumjeti i zapamtiti, te ih kasnije koristiti u verbalnom izražaju.

4.5.2. Raščlanjenost/red

Raščlanjenost se dijeli na dvije razine; unutarnju i vanjsku razinu raščlanjenosti. *Unutarnja* razina analizira logičan rečenični slijed u tekstu i njihovu povezanost. Karakteristike koje se analiziraju u vanjskoj razini su: raščlanjenost, povezanost, preglednost, dobro razlikovanje bitnog od nebitnog, vidljivost crvene niti, logičan redoslijed jednog za drugim (Langer i sur., 2003, 24). Da bi udžbenik bio pregledan, sva navedena obilježja trebaju biti zadovoljena.

Crvena linija spaja različite riječi, fraze, rečenice i na taj način formira odlomke. U osnovnoškolskom udžbeniku osnovne niti mogu se pronaći u pričama, kronološkom razvoju određenog događaja i logičkom slijedu priče, odnosno u argumentiranju opisanih događaja (Ramaj, 1996, 231).

Vanjska razina raščlanjenosti obuhvaća strukturu teksta vidljivu na prvi pogled. Vanjska razina uključuje grupaciju određenih dijelova teksta, isticanje ključnih pojmova, podjelu teksta pomoću podnaslova i sl. U vanjsku raščlanjenost ubraja se podijeljenost knjige na poglavlja i potpoglavlja. Poglavlja i potpoglavlja trebaju biti kratka, a prijelazi između poglavlja trebaju biti glatki i povezani, te trebaju naglašavati različitost između tema koje se obrađuju tako da pokazuju tečni prijelaz iz jednog koncepta u drugi (Langer i sur., 2003, 24-25).

Nastavna cjelina najčešće je u udžbenicima obrađena na dvostranicama. Dvostranice predstavljaju osnovnu jedinicu oblikovanja udžbenika koja zajedno sa drugim poglavljima (sadržajem, sažetcima, pojmovnikom i dr.) čini jednu cjelinu. Za uredno, pregledno i logično uređenje dvostranice koju učenici mogu jednostavno i lako pratiti autori udžbenika trebaju uložiti puno truda. Uređenje i oblikovanje dvostranice je vanjska razina raščlanjenosti (Seguin, 1989).

Prema istraživanjima ljudi često zapamte izgled stranice i gdje je što na stranici smješteno (Mazal Ostojić, 2011, 26.). Dvostranice zorno prikazuju odnos teksta, slika i drugih elemenata na dvostranici. Dobar raspored i odnos slikovnih prikaza i teksta, upotrebljavanje dovoljnih razmaka i pravih boja pomaže vizualiziranju sadržaja koji je na stranici napisan.⁴² Svi

---

⁴² Kralj, A. (2016) Tajne učenja. Zagreb: Logos učiteljica

elementi na stranici trebaju biti simetrični kako bi stranica bila pregledna (Mazal Ostojić, 2011).

U analizi vanjske raščlanjenosti gleda se i uočljivost sadržaja. Ova dimenzija postiže se pomoću boja ili pomoću podebljanja i promjene fonta koji utječe na bolju vidljivost sadržaja. Često se ova vrsta oblikovanja koristi za naglašavanje i isticanje naslova, podnaslova ili ključnih riječi (Hartley, 1978). Korištenje boja i različitih oblikovanja za naglašavanje teksta i određenih riječi u udžbenicima pokazuje učenicima na što je potrebno obratiti pozornost pri učenju. Korištenje boje vizualno bolje raščlanjuje tekst i daje učenicima do znanja na što u sadržaju posebno trebaju obratiti pozornost. Osim bojom, za ključne riječi u tekstu je također važan i položaj u rečenici.

Slobodna površina papira, margine stranica i proredi unutar teksta također su dio vanjske razine raščlanjenosti koja je važna pri izradi udžbenika. Hartley (1978) smatra da se u udžbenicima previše prostora ostavlja za margine. U analizi raščlanjenosti važno obilježje je prored teksta. Veći prored daje i veću preglednost teksta, ali na autorima teksta je procjena treba li veći prored ili više teksta i obrnuto.

4.5.3. Kratkoća/jezgrovitost

Jezgrovitost teksta u udžbeniku je obilježje koje u odnos stavlja duljinu teksta i cilj informacije koje se u njemu nude. U analizi jezgrovitosti analizira se nekoliko bitnih činjenica, a to su: (Langer i sur., 2003, 26)

- je li tekst kratak ili razvučen
- je li ograničen samo na bitne informacije ili se u njemu spominje i mnogo nevažnih informacija
- je li usredotočen na cilj poučavanja ili se široko udaljuje od teme
- je li sažet ili opširan
- je li u njemu svaka riječ potrebna ili se možda mnogo toga moglo i izostaviti.

Autor treba postići jezgrovitost teksta, a istovremeno u tekst uključiti sve važne informacije, komentare i objašnjenja. Ovo je vrlo zahtjevno za postići, osobito u udžbenicima u kojima je potrebno zadovoljiti sve već navedene parametre, a ujedno i prezentirati sve potrebne informacije kako bi sadržaj teksta bio jasan. Kod oblikovanja teksta autor stalno treba imati na umu stupanj razvoja učenika te dob kojoj je namijenjen udžbenik kojeg piše.

Kod obilježja jezgrovitosti teksta riječ je naravno o duljini teksta koja treba biti primjerena publici kojoj je tekst namijenjen. Za udžbenike djece prvog i četvrtog razreda duljina teksta u udžbenicima neće biti jednaka. Obilježje duljine teksta se povezuje sa izražavanjem crvene niti. S ciljem praćenja crvene niti, tekst ne smije skretati sa teme i iz njega treba izbaciti digresije, koje bi mogle zbuniti čitatelja i otežati učenje.

Iako u nekim tekstovima postoji potreba za digresijama, a u nekima se preporučuje koristiti digresije na početku teksta, tada je potrebno voditi računa o raščlanjenosti teksta kako bi se dobilo na preglednosti i urednosti, te se zadržao logički slijed teksta.

4.5.4. Poticajni dodaci

Poticajni dodaci su obilježja koja se odnose na sve nadopune teksta kojima autor želi potaknuti čitatelja na zanimanje za tematiku. Pomoću poticajnih dodataka pokušava se izazvati osjećaje kod čitatelja. Važno je da poticajni dodaci budu kratki te usmjereni na informaciju na koju se oslanjaju. Kao što i sam naziv govori, riječ je o dodacima, što znači da će svaki poticajni dodatak utjecati na kratkoću/jezgrovitost teksta.

Poticajni dodaci u tekstu su razni primjeri, retorička pitanja koja čitatelja potiču na razmišljanje, izravno obraćanje čitatelju, duhovite formulacije i slično (Langer i sur., 2003, 27). Slike, ilustracije, grafički prikazi također su dodaci tekstovima u udžbeniku. Poticajni dodaci imaju za cilj privući pažnju čitatelja i omogućiti lakše učenje, te upotpuniti cijeli udžbenički sadržaj.

Prema Seguinu (1989) vizualni izgled udžbenika iznimno je važan. Ako djeca povezuju riječi ili koncepte s mentalnim slikama, bit će ih lakše razumjeti i upamtiti. Mnogi autori u poticajne dodatke dodaju duhovite formulacije, jer se i to smatra načinom za lakše i brže usvajanje gradiva.

Humorom u udžbenicima bavilo se mnogo autora, a jedan od njih je i Matijević koji smatra da „humor može biti korišten i kao sredstvo uz didaktičko oblikovanje udžbenika, a može biti u funkciji dopunjavanja i obogaćivanja drugih komunikacijskih sredstava” (Matijević, 1994: 54). Matijević je došao do zaključka da literarni sadržaji koji su prožeti humorom potiču mlade da dio slobodnog ili obveznog školskog vremena provedu u druženju s knjigom (Matijević, 1994:5).

Autor Srića (1992) humor u udžbenicima dovodi u korelaciju s kreativnošću. Smatra kako oba obilježja karakterizira fluentnost i fleksibilnost u mišljenju i sklonost igranju sa svijetom ideja, stvarnošću i problemima koji okružuju čovjeka. Prema pisanju Sriće, humor u obrazovanju, odnosno udžbenicima ima mnogo pozitivnih učinaka, npr. poticanje na čitanje, razvijanje kreativnosti, mašte, logičkog povezivanja i dr. Uz humor, u poticajne dodatke mogu se uvrstiti i zadaci „za one koji žele znati više“. Ova vrsta zadataka potiče logičko razmišljanje i izražavanje kreativnosti vezano za obrađenu temu (Srića, 1992: 22).

5. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

Nastavno na teorijska polazišta važnosti razumljivosti teksta, ovom analizom želi se utvrditi razina razumljivosti teksta u turskim udžbenicima nastavnog predmeta Prirode i društva za 1. razred osnovne škole. Cilj istraživanja je utvrditi razinu razumljivosti teksta odabranih nastavnih cjelina, tj. utvrditi razinu odstupanja/podudaranja od/sa optimuma/mom procjenjivanih cjelina u svim udžbenicima. Ovim istraživanjem želi se utvrditi koje je obilježje najbliže optimumu, na kojem se treba poraditi, te koji je turski udžbenik nastavnog predmeta Priroda i društvo prema analizi najbliže optimumu za učenike prvog razreda osnovne škole. Dakle, promatrat će se četiri obilježja razumljivosti teksta kroz sljedeća četiri istraživačka pitanja:

1. Odstupa li od optimalno razumljivog teksta, i u kojoj mjeri, razina jednostavnosti odabranih nastavnih jedinica cjelina Život u našoj školi, Život u našoj kući i Život u našoj domovini u turskim udžbenicima nastavnog predmeta Prirode i društva za 1. razred?
2. Odstupa li od optimalno razumljivog teksta, i u kojoj mjeri, razina raščlanjenosti odabranih nastavnih jedinica cjelina Život u našoj školi, Život u našoj kući i Život u našoj domovini u turskim udžbenicima nastavnog predmeta Prirode i društva za 1. razred?
3. Odstupa li od optimalno razumljivog teksta, i u kojoj mjeri, razina jezgrovitosti odabranih nastavnih jedinica cjelina Život u našoj školi, Život u našoj kući i Život u našoj domovini u turskim udžbenicima nastavnog predmeta Prirode i društva za 1. razred?
4. Odstupa li od optimalno razumljivog teksta, i u kojoj mjeri, razina poticajnih dodataka odabranih nastavnih jedinica cjelina Život u našoj školi, Život u našoj kući i Život u našoj domovini u turskim udžbenicima nastavnog predmeta Prirode i društva za 1. razred?

5.1. Uzorak istraživanja

Uzorak istraživanja čine tri udžbenika Prirode i društva za 1. razred osnovne škole korištena u turskim osnovnim školama. Riječ je o udžbenicima *İlkokul Hayat Bilgisi 1 Ders Kitabı*, autora Ejdera Demira u izdanju Kök-e izdavačke kuće; *Hayat Bilgisi 1 Ders Kitabı* autorice Çiğdem Alemdar u izdanju Ardiç izdavačke kuće i *Hayat Bilgisi Ders Kitabı İlkokul 1*, autora Kamila

Akgüla, Müntehe Aydınbelge, Seçkina Balcija i Tuncera Tanyerija u izdanju Devlet Kitapları:MEB. Od navedena tri udžbenika Ministarstvo obrazovanja je školske godine 2019/2020 za potrebe Prirode i društva 1. razreda osnovne škole poslalo jedan udžbenik svim školama te je pretpostavka da je taj udžbenik onaj koji je najviše korišten ove školske godine. Riječ je o udžbeniku u izdanju izdavačke kuće Ardiç. Iz navedenih udžbenika, za ovo istraživanje odabrane su nastavne cjeline koje se tiču škole i pravila ponašanja u razredu i školi, obitelji i obiteljskih odnosa te odnosa pojedinca prema domovini. Ove teme su izabrane u skladu s ranije navedenim obrazovnim ciljem nastavnog programa predmeta Prirode i društva u Turskoj, te se nastojalo odabrati u najvećoj mjeri pedagoške teme koje tematiziraju odnose u kojima se odvija početna socijalizacija učenika.

Bitno je naglasiti da se naslovi odabranih tekstova navedenih nastavnih cjelina u manjoj mjeri razlikuju, no sadržajno su vrlo bliski.

5.2. Instrument istraživanja

U ovome radu, nastavno na prethodno opisana četiri obilježja razumljivosti teksta, korištena je postojeća tablica koju su u svojoj knjizi *Kako se razumljivo izražavati?* predstavili autori Langer, Schulz von Thun i Tausch. Prosudbeni prozorčići izgledaju kao na grafičkom prikazu koji slijedi:

Tablica 3. Oblik prosudbenog prozorčića

Jednostavnost	Raščlanjenost/Red
Kratkoća/Jezgovitost	Poticajni dodaci

Izvor: Langer i sur., 2003, 31.

Svaka od četiri stavke u grafičkom prikazu procjenjuje se pomoću oznaka ++, +, 0, - i --. Oznaka ++ znači da su jasno sadržane sve ili gotovo sve osobine koje pripadaju nekom obilježju. Oznaka + znači da osobine nisu tako jasno ili su samo djelomice sadržane. Broj 0 predstavlja neutralnu sredinu, tj. znači da su osobine na lijevoj i desnoj strani slike obilježja sadržane podjednako. Oznaka - znači da prevladavaju suprotne osobine onima navedenim za to obilježje, dok oznaka -- znači da su sve ili gotovo sve osobine suprotne promatranom obilježju jasno izražene.

Da bi se za neki tekst procijenila optimalna razumljivost, oznake u prosudbenim prozorčićima trebaju izgledati ovako:

Tablica 4. Prosudbeni prozorčići optimalno razumljivog teksta

Jednostavnost ++	Raščlanjenost/Red ++
Kratkoća/Jezgrovitost 0 ili +	Poticajni dodaci 0 ili +

Izvor: Langer i sur., 2003, 33.

Procjena razumljivosti teksta najviše ovisi o procjeni obilježja jednostavnosti, te raščlanjenosti; osobito kod tekstova koji se sadržajno ne odlikuju jasnom strukturiranošću (Langer i sur., 2003, 32). Kriteriji potrebni da bi jedan tekst bio analiziran kao optimalno jednostavan su korištenje kratkih i jednostavnih rečenica, uobičajenih riječi, te konkretan i zoran prikaz. Da bi tekst rezultirao optimalnom raščlanjenosti, mora biti raščlanjen, pregledan, bitno se treba razlikovati od nebitnog te crvena nit ostaje vidljiva u cijelom tekstu. Kriteriji koji se analiziraju za kategoriju jezgrovitosti su kratkoća, sažetost i usredotočenost na cilj, dok se za analizu kategorije poticajnih dodataka obraća pozornost na uzbudljivost, zanimljivost i raznolikost teksta.

Uz autoricu ovoga rada, tekstove iz navedenih nastavnih jedinica prema opisanoj metodi procjenjivalo je još devet studenata prve i druge apsolvantske godine studija turkologije Filozofskog fakulteta u Zagrebu (od čega 2 muškog spola i 7 ženskog spola). Raspon dobi kreće se od 24 do 28 godina. Svi su sudionici paralelno procjenjivali isti sadržaj bez saznanja o rezultatima procjena ostalih sudionika. Svatko od sudionika dobio je informacije o načinu prosudbe razumljivosti teksta i prosudbenim prozorčićima u uputama o radu (Prilog 1), te preslike sadržaja iz udžbenika koje su trebali analizirati (Prilog 2, Prilog 3, Prilog 4).

6. REZULTATI I ANALIZA PODATAKA

Rezultati istraživanja bit će prikazani u četiri cjeline koje su podijeljene prema analiziranim nastavnim jedinicama. Kao što je ranije navedeno, unatoč manjim razlikama u nazivima, procjenjivane nastavne jedinice u sva tri udžbenika sadržajno se podudaraju.

Stoga se cjelina naziva *Pravila u razredu* odnosi na nastavne jedinice naziva *Razredna pravila* u udžbeniku izdavačke kuće Kök-e, *Određujemo razredna pravila* u udžbeniku izdavačke kuće Ardiç i *Pravila su posvuda* u udžbeniku čiji je izdavač MEB Devlet Kitapları.

Druga cjelina *Pravila u školi* odnosi se na nastavne jedinice *Školska pravila* u udžbeniku izdavačke kuće Kök-e, *Poštujemo školska pravila* u udžbeniku izdavačke kuće Ardiç i *Školska pravila* u udžbeniku čiji je izdavač MEB:Devlet Kitapları.

Treća cjelina *Obitelj* odnosi se na nastavne jedinice *Naša obitelj* u udžbeniku izdavačke kuće Kök-e, *Članovi obitelji* u udžbeniku izdavačke kuće Ardiç i *Moja obitelj* u udžbeniku čiji je izdavač MEB: Devlet Kitapları.

Četvrta cjelina *Naša domovina* odnosi se na nastavne cjeline naziva *Upoznajem svoju domovinu* u udžbeniku izdavačke kuće Kök-e, *Posebnosti naše države* u udžbeniku izdavačke kuće Ardiç i *Naša Turska* u udžbeniku čiji je izdavač MEB: Devlet Kitapları.

Unutar svake cjeline bit će prikazani rezultati za sva tri procjenjivana udžbenika na način da će najprije biti istaknuta ilustracija analiziranih stranica uz njihov prijevod, potom tablica u kojoj će biti upisani rezultati analize, te druga tablica u kojoj su upisani isti rezultati, no u brojevanom obliku. S ciljem lakšeg i razumljivijeg prikaza dobivenih rezultata svakoj vrijednosti je dodana brojevana vrijednost: - - = 1, - = 2, 0 = 3, + = 4, ++ = 5, nakon čega je izračunata aritmetička sredina za svaku kategoriju razumljivosti po svakoj nastavnoj jedinici. Posljednja tablica za svaku nastavnu jedinicu prikazivat će odstupanja aritmetičkih sredina od optimalne vrijednosti razumljivog teksta.

Tablica 4. u radu prikazuje prosudbeni prozorčić optimalno razumljivog teksta. Vrijednosti prikazane u tablici 4., niže su prikazane uz pomoć brojevanih vrijednosti od 1 do 5, korištenih u prikazu rezultata istraživanja.

Tablica 5. Brojebane vrijednosti prosudbenog prozorčića optimalno razumljivog teksta

Jednostavnost	Raščlanjenost/Red
5	5

Kratkoća/Jezgrovitost	Poticajni dodaci
3 ili 4	3 ili 4

Važno je napomenuti da se optimalna vrijednost kategorija jezgrovitosti i poticajnih dodataka razlikuje od kategorija jednostavnosti i raščlanjenosti, te prekratak tekst ili tekst s mnogo poticajnih dodataka može rezultirati ocjenom ++, tj. 5, no to ne znači da su te kategorije optimalne kao što je to slučaj u preostale dvije kategorije. Dakle, budući da optimalna vrijednost za kategorije jezgrovitosti i poticajnih dodataka može biti i 3, ali i 4 odstupanja će biti prikazana od onog iznosa koji je bliži rezultatu.

6.1 Pravila u razredu

U ovom dijelu rada bit će prikazani dobiveni rezultati nastavnih jedinica koje tematiziraju razredna pravila u sva tri udžbenika na način da će se najprije prikazati udžbenik izdavačke kuće Kök-e, potom izdavačke kuće Ardiç, te udžbenik izdavača MEB: Devlet Kitapları.

Slika 2. Razredna pravila; izdavačka kuća Kök-e

Izvor: Demir, 2018, 35-36.

Prijevod slike 2.:

1. Pravila u razredu

2. Razmislimo i recimo. Analizirajmo donju ilustraciju. Možemo li reći da je ponašanje učenika u ovome razredu u skladu s pravilima? Zašto?

3. Učenici 1.b. razreda zajedno su odredili razredna pravila. Analizirajmo ilustracije i recimo koja su to sve pravila.

4. Nemojmo nanositi štetu našim prijateljima i njihovim stvarima.

5. Javlajmo se za riječ.

6. Ne oštećujmo stvari u učionici.

7. Na nastavu dolazimo na vrijeme.

8. Održavajmo čistoću učionice.

9. Odredimo i recimo razredna pravila

Tablica 6. Analiza nastavne jedinice Razredna pravila; izdavačka kuća Kök-e

	Jednostavnost	Raščlanjenost	Jezgrovitost	Poticajni dodaci
Sudionik 1	++	+	++	-
Sudionik 2	0	-	0	+
Sudionik 3	++	++	++	0
Sudionik 4	++	++	++	-
Sudionik 5	++	0	0	-
Sudionik 6	++	++	++	0
Sudionik 7	++	+	+	+
Sudionik 8	++	0	+	0
Sudionik 9	+	+	++	-
Sudionik 10	+	-	+	0

Tablica 7. Brojčana analiza nastavne jedinice Razredna pravila; izdavačka kuća Kök-e

	Jednostavnost	Raščlanjenost	Jezgrovitost	Poticajni dodaci
Sudionik 1	5	4	5	2
Sudionik 2	3	2	3	4
Sudionik 3	5	5	5	3
Sudionik 4	5	5	5	2
Sudionik 5	5	3	3	2
Sudionik 6	5	5	5	3
Sudionik 7	5	4	4	4
Sudionik 8	5	3	4	3
Sudionik 9	4	4	5	2
Sudionik 10	4	2	4	3
Prosjek	4,6	3,7	4,3	2,8

Tablica 8. Razredna pravila – odstupanja od optimalne vrijednosti

	Jednostavnost	Raščlanjenost	Jezgrovitost	Poticajni dodaci
Hayat Bilgisi 1; izdavačka kuća Kök-e	0,4	1,3	0,3	0,2

Rezultati za ovu nastavnu jedinicu u udžbeniku izdavačke kuće Kök-e pokazali su najviše odstupanje za kategoriju raščlanjenosti, dok je kategorija poticajnih dodataka najbliže optimumu. Niska ocjena raščlanjenosti ukazuje na to da su sudionici istraživanja ovu nastavnu jedinicu ocijenili kao nepreglednu u kojoj nema jasno odvojenog bitnog od nebitnog. Također, vanjska raščlanjenost je vidljivo neoptimalna. Zanimljivo je to da su poticajni dodaci procijenjeni vrlo pozitivno jer je inače slučaj da ukoliko tekst nije dobro raščlanjen,

poticajni dodaci budu negativno prikazani. Dakle, odmjerena količina poticajnih dodataka rezultirala je zapravo najnižom ocjenom ove kategorije (2,8), no budući da je optimalna vrijednost iste kategorije u ovom slučaju bila 3, upravo za poticajne dodatke utvrđeno je najmanje odstupanje. Jednostavnost je procijenjena vrlo dobro, kao i jezgrovitost što ukazuje na to da sudionici istraživanja smatraju da tekst nije prekomplikiran za učenike prvih razreda, te da je primjerene kratkoće, tj. jezgrovitosti. Dakle, odgovori na istraživačka pitanja su afirmativni jer nijedna kategorija nije procijenjena posve optimalnom.

Slika 3. Određujemo razredna pravila, izdavačka kuća Ardıç

Izvor: Alemdar, 2019, 35-36.

Prijevod slike 3.:

1. *Određujemo razredna pravila*
2. *Što mislite da se treba napraviti da bi učionica bila čista i organizirana? Recite.*
3. *Djeco, moramo se pridržavati određenih pravila da bi nam u učionici vladalo organizirano ozračje. Zajedno odredimo ova pravila. Koji su vaši prijedlozi? Redom, kako dignete ruku - možete govoriti.*
4. *Ece: Učiteljice, trebamo dolaziti čisti u školu. Dok smo u školi smeće trebamo bacati u kantu za smeće.*
5. *Ahmet: Mislim da trebamo paziti i na naše osobne stvari.*
6. *Elif: Ne smijemo zaboraviti ponašati se pristojno jedni prema drugima. Jedni drugima ne smijemo nauditi.*
7. *Can: Stvari u učionici moramo pažljivo koristiti.*

8. *Efe: Najvažnije je da govorimo kad je naš red. Ne smijemo upadati u riječ našim prijateljima.*
9. *Nur: Ne smijemo se ustajati za vrijeme nastave. Nastavu trebamo pratiti iz naše klupe.*
10. *Çinar: Moramo dolaziti na vrijeme na nastavu.*
11. *Prijatelji⁴³, i vi skupa s vašom učiteljicom odredite pravila razreda. Potom pravila koja odredite napišite na jedan karton te ga objesite na razredni pano. Poštujte pravila koja ste odredili.*
12. *Proučite ilustracije. Obojite ilustracije koje prikazuju razredna pravila.*

Tablica 9. Analiza nastavne jedinice Određujemo razredna pravila; izdavačka kuća Ardiç

	Jednostavnost	Raščlanjenost	Jezgovitost	Poticajni dodaci
Sudionik 1	- -	-	-	+
Sudionik 2	-	+	0	+
Sudionik 3	++	++	+	+
Sudionik 4	++	++	+	+
Sudionik 5	-	+	+	++
Sudionik 6	+	++	+	+
Sudionik 7	++	+	+	++
Sudionik 8	++	++	+	++
Sudionik 9	+	-	-	++
Sudionik 10	+	0	+	++

---

⁴³ U turskom obrazovnom sustavu uobičajeno je da nastavnici i više instance polaznike (učenike i studente) oslovljavaju s „prijatelji“. Ova praksa provodi se od najnižih razina obrazovanja do fakulteta, a prisutna je na isti način i u poslovnom svijetu.

Tablica 10. Brojčana analiza nastavne jedinice Određujemo razredna pravila; izdavačka kuća Ardiç

	Jednostavnost	Raščlanjenost	Jezgrovitost	Poticajni dodaci
Sudionik 1	1	2	2	4
Sudionik 2	2	4	3	4
Sudionik 3	5	5	4	4
Sudionik 4	5	5	4	4
Sudionik 5	2	4	4	5
Sudionik 6	4	5	4	4
Sudionik 7	5	4	4	5
Sudionik 8	5	5	4	5
Sudionik 9	4	2	2	5
Sudionik 10	4	3	4	5
Prosjek	3,7	3,9	3,5	4,5

Tablica 11. Određujemo razredna pravila – odstupanja od optimalne vrijednosti

	Jednostavnost	Raščlanjenost	Jezgrovitost	Poticajni dodaci
Hayat Bilgisi 1; izdavačka kuća Ardiç	1,3	1,1	0,5	0,5

Rezultati su pokazali lošije procjene kategorija jednostavnosti i raščlanjenosti koje su prema Langeru i sur. najbitnije za optimalno razumljiv tekst. Takvim su rezultatima vjerojatno doprinijele duže rečenice, te veća količina teksta koji na prvi pogled izgleda nepregledno i neraščlanjeno. Relativno manja odstupanja, dakle pozitivne ocjene kategorija jezgrovitosti i poticajnih dodataka ove nastavne jedinice, ukazuju na to sudionici istraživanja smatraju da je

količina danih informacija odmjerena i zanimljiva učenicima prvih razreda osnovne škole. Sveukupno najnižu ocjenu dobila je kategorija jezgrovitosti u vrijednosti od 3,5, dok je kategorija poticajnih dodataka procijenjena s 4,5 te unatoč toj razlici, odstupanja su jedna u iznosu od 0,5. To je bitno napomenuti u kontekstu analize rezultata jer za razliku od jednostavnosti i raščlanjenosti, optimalna razina preostale dvije kategorije može biti i vrijednost 3, ali i 4. Dakle, budući da nijedna kategorija nije procijenjena potpuno optimalnom, sve četiri kategorije odstupaju; veće odstupanje zabilježeno je kod prve dvije kategorije, dok jezgrovitost i poticajni dodaci manje odstupaju od optimuma.

Slika 4. Pravila su posvuda, izdavač MEB Devlet Kitapları

Izvor: Akgül, Aydınbelge, Balcı, Tanyeri, 2017, 38-39.

Prijevod slike 4.:

1. *Pravila su posvuda*
2. *Što bi bilo kada ne bi postojala razredna pravila?*
3. *Proučimo ilustraciju niže. Recimo koja su ponašanja pogrešna.*
4. *Tko želi reći naša razredna pravila? JA! JA!*
5. *Zajedno sa svojom učiteljicom i prijateljima odredimo pravila koja se trebaju poštivati u učionici. Pronađimo slogan koji bi opisivao razredna pravila.*
6. *Nacrtajmo simbol ☺ ispod slika koje prikazuju pravilna ponašanja učenika.*
7. *Zašto trebamo pažljivo koristiti stvari u našoj učionici?*

Tablica 12. Analiza nastavne jedinice Pravila su posvuda; izdavač MEB Devlet Kitapları

	Jednostavnost	Raščlanjenost	Jezgrovitost	Poticajni dodaci
Sudionik 1	++	++	++	++
Sudionik 2	+	0	+	++
Sudionik 3	++	+	+	++
Sudionik 4	++	++	+	++
Sudionik 5	+	-	-	+
Sudionik 6	+	+	+	+
Sudionik 7	++	+	++	++
Sudionik 8	+	+	0	+
Sudionik 9	++	++	++	++
Sudionik 10	+	++	0	+

Tablica 13. Brojčana analiza nastavne jedinice Pravila su posvuda; izdavač MEB Devlet Kitapları

	Jednostavnost	Raščlanjenost	Jezgrovitost	Poticajni dodaci
Sudionik 1	5	5	5	5
Sudionik 2	4	3	4	5
Sudionik 3	5	4	4	5
Sudionik 4	5	5	4	5
Sudionik 5	4	2	2	4
Sudionik 6	4	4	4	4
Sudionik 7	5	4	5	5
Sudionik 8	4	4	3	4

Sudionik 9	5	5	5	5
Sudionik 10	4	5	3	4
Prosjek	4,5	4,1	3,9	4,6

Tablica 14. Pravila su posvuda – odstupanja od optimalne vrijednosti

	Jednostavnost	Raščlanjenost	Jezgrovitost	Poticajni dodaci
Hayat Bilgisi 1; MEB:Devlet Kitapları	0,5	0,9	0,1	0,6

Rezultati pokazuju da je ova nastavna jedinica udžbenika u izdanju MEB: Devlet Kitapları gotovo optimalno jezgrovita. Dakle, sudionici istraživanja procijenili su da je duljina teksta u skladu s ciljem informacija; nije ni predugačka, niti prekratka. Također su kategorije jednostavnosti i poticajnih dodataka ove nastavne jedinice procijenjene pozitivno, uz manje odstupanje. Uzvici i izravno obraćanje čitatelju prisutni u ovoj nastavnoj jedinici utjecali su na pozitivnu procjenu kategorije poticajnih dodataka. Bitno je spomenuti kako je sveukupno najniža ocjena u iznosu od 3,9 procijenjena upravo za kategoriju najbliže optimumu, dok je najviša vrijednost u iznosu od 4,6 procijenjena za kategoriju poticajnih dodataka te ona više odstupa od optimuma. Navedene dvije kategorije, za razliku od jednostavnosti i raščlanjenosti, višim ocjenama više odstupaju od optimuma jer optimalno razumljiv tekst ne bi trebao biti niti prekratak niti prepun poticajnih dodataka. Kategorija raščlanjenosti najviše odstupa od optimuma te je dobila najnižu ocjenu u ovoj nastavnoj jedinici. Dakle, odgovori na sva četiri istraživačka pitanja su: da, kategorije odstupaju od optimuma; jezgrovitost gotovo nezatno, jednostavnost i poticajni dodaci u manjoj mjeri, dok najviše odstupa kategorija raščlanjenosti.

6.2 Pravila u školi

U ovom dijelu rada bit će analizirani dobiveni rezultati nastavnih jedinica koje obrađuju temu školskih pravila u sva tri udžbenika na način da će se najprije prikazati udžbenik izdavačke

kuće Kök-e, potom izdavačke kuće Ardiç, te udžbenik izdavača MEB: Devlet Kitapları.

Slika 5. Školska pravila, izdavačka kuća Kök-e

Izvor: Demir, 2018, 38-39.

Prijevod slike 5.:

1. Školska pravila
2. Razmislimo i recimo. Koju biste školu od ovih niže željeli pohađati? Zašto?
3. Prijatelji, postavljena su pravila kako bismo osigurali red u školi i svoju sigurnost. Naučimo pravila svoje škole i ponašajmo se u skladu s njima.
4. Dođimo u školu na vrijeme.
5. Dok silazimo niz i penjemo se uz stepenice koristimo se desnom stranom.
6. Održavajmo čistom našu školu i njeno okruženje.
7. Ne naginjimo se kroz prozore.
8. Ne trčimo kroz hodnike i ne pravimo buku.
9. Ne oštećujmo našu školu i školske stvari.
10. Ne igravamo se s kablovima i utičnicama.

Tablica 15. Analiza nastavne jedinice Školska pravila; izdavačka kuća Kök-e

	Jednostavnost	Raščlanjenost	Jezgrovitost	Poticajni dodaci
Sudionik 1	++	+	++	0

Sudionik 2	++	++	++	+
Sudionik 3	++	++	++	0
Sudionik 4	++	++	++	-
Sudionik 5	++	0	+	-
Sudionik 6	++	++	++	0
Sudionik 7	+	+	+	0
Sudionik 8	++	0	+	-
Sudionik 9	+	++	++	+
Sudionik 10	+	0	0	-

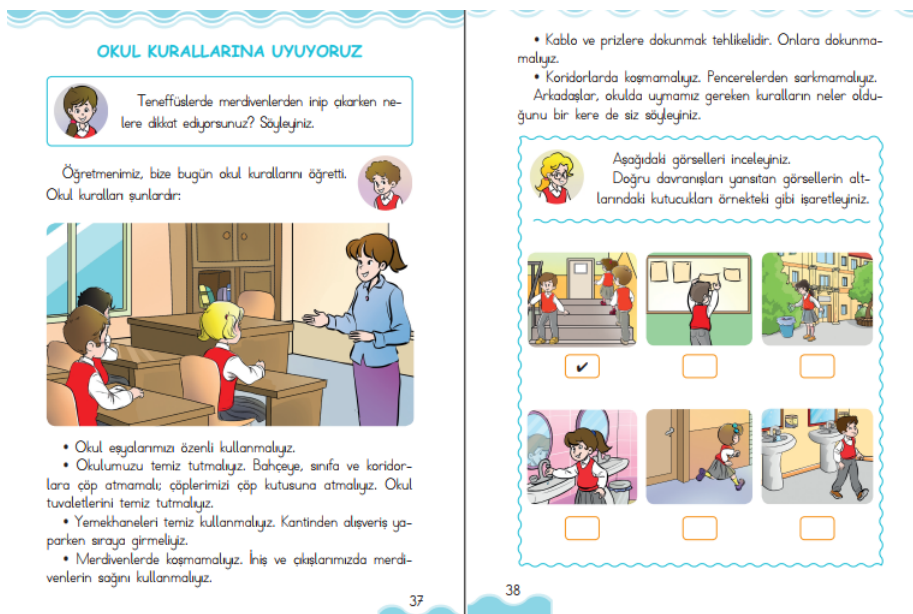
Tablica 16. Brojčana analiza nastavne jedinice Školska pravila; izdavačka kuća Kōk-e

	Jednostavnost	Raščlanjenost	Jezgrovitost	Poticajni dodaci
Sudionik 1	5	4	5	3
Sudionik 2	5	5	5	4
Sudionik 3	5	5	5	3
Sudionik 4	5	5	5	2
Sudionik 5	5	3	4	2
Sudionik 6	5	5	5	3
Sudionik 7	4	4	4	3
Sudionik 8	5	3	4	2
Sudionik 9	4	5	5	4
Sudionik 10	4	3	3	2
Prosjeak	4,7	4,2	4,5	2,8

Tablica 17. Školska pravila – odstupanja od optimalne vrijednosti

	Jednostavnost	Raščlanjenost	Jezgrovitost	Poticajni dodaci
Hayat Bilgisi 1; izdavačka kuća Kök-e	0,3	0,8	0,5	0,2

Rezultati pokazuju kako je ova nastavna jedinica u udžbeniku u izdanju izdavačke kuće Kök-e dobila relativno pozitivne ocjene u tri od ukupne četiri kategorije. Dakle, najviše odstupanja je procijenjeno za kategoriju raščlanjenosti, što je bio slučaj i u prethodnoj nastavnoj jedinici naziva Pravila u razredu istog udžbenika. Gotovo optimalna razina poticajnih dodataka može se objasniti izravnim obraćanjem čitateljima, te time da je tekst prilično usmjeren na cilj informiranja. Unatoč najnižem broječanom rezultatu u vrijednosti od 2,8, kategorija poticajnih dodataka blizu je optimumu jer srednja razina poticajnih dodataka i jezgrovitosti jest odlika razumljivog teksta. Vrlo visoka procjena kategorije jednostavnosti nam govori kako je tekst procijenjen kao primjeren učenicima prvih razreda osnovne škole, konkretan i zoran. Dakle, nijedna kategorija nije procijenjena posve optimalnom, no poticajni dodaci i jednostavnost vrlo su blizu optimalnoj razini, dok je veće odstupanje procijenjeno za kategoriju jezgrovitosti, a najveće za raščlanjenost.

Slika 6. Poštujemo školska pravila, izdavačka kuća Ardıç

Izvor: Alemdar, 2019, 37-38.

Prijevod slike 6.:

1. *Poštujemo školska pravila*
2. *Na što obraćate pažnju dok za vrijeme pauza silazite niz i penjete se uz stepenice? Recite.*
3. *Naša učiteljica nas je danas naučila školskim pravilima. Školska pravila su sljedeća:*
4. *Školske stvari trebamo pažljivo koristiti.*
5. *Školu trebamo održavati čistom. Smeće ne smijemo baciti u vrt, učionicu niti po hodnicima; svoje smeće trebamo baciti u kantu za smeće. Školske toalete trebamo održavati čistim.*
6. *Menze trebamo održavati čistima. Trebamo ulaziti po redu u kantinu kad nešto uzimamo.*
7. *Ne smijemo trčati niz niti uz stepenice. Trebamo koristiti desnu stranu stepenica dok silazimo niz ili se penjemo uz stepenice.*
8. *Opasno je dirati kablove i utičnice. Ne smijemo ih dirati.*
9. *Ne smijemo trčati po hodnicima. Ne smijemo se nagnjati kroz prozore.*
10. *Prijatelji, sada recite i vi koja su to pravila kojih se trebamo pridržavati u školu.*
11. *Proučite ilustracije. Označite kao u primjeru ilustracije koje prikazuju pravilna ponašanja.*

Tablica 18. Analiza nastavne jedinice Poštujemo školska pravila; izdavačka kuća Ardiç

	Jednostavnost	Raščlanjenost	Jezgrovitost	Poticajni dodaci
Sudionik 1	0	+	+	-
Sudionik 2	-	++	++	0
Sudionik 3	++	++	++	+
Sudionik 4	++	++	+	++
Sudionik 5	+	++	++	0
Sudionik 6	++	++	+	+
Sudionik 7	+	+	0	+
Sudionik 8	++	++	++	+
Sudionik 9	++	++	++	++
Sudionik 10	++	+	++	+

Tablica 19. Brojčana analiza nastavne jedinice Poštujemo školska pravila; izdavačka kuća Ardiç

	Jednostavnost	Raščlanjenost	Jezgrovitost	Poticajni dodaci
Sudionik 1	3	4	4	2
Sudionik 2	2	5	5	3
Sudionik 3	5	5	5	4
Sudionik 4	5	5	4	5
Sudionik 5	4	5	5	3
Sudionik 6	5	5	4	4
Sudionik 7	4	4	3	4
Sudionik 8	5	5	5	4
Sudionik 9	5	5	5	5

Sudionik 10	5	4	5	4
Prosjek	4,3	4,7	4,5	3,8

Tablica 20. Poštujemo školska pravila – odstupanja od optimalne vrijednosti

	Jednostavnost	Raščlanjenost	Jezgrovitost	Poticajni dodaci
Hayat Bilgisi 1; izdavačka kuća Ardıç	0,7	0,3	0,5	0,2

Dobiveni rezultati podupiru raniju tezu kako su kategorije raščlanjenosti i poticajnih dodataka bliske, tj. ukoliko se kategorija raščlanjenosti procijeni pozitivno, kategorija poticajnih dodataka obično također bude ocijenjena pozitivno. Dakle, u ovoj nastavnoj jedinici udžbenika u izdanju izdavačke kuće Ardıç dobivena su vrlo mala odstupanja od optimuma za ove dvije kategorije. Možemo zaključiti da je procijenjeno da je vanjska raščlanjenost teksta vidljiva te je tekst pregledno grupiran, a rečenice su međusobno uzročno povezane. U analiziranom tekstu spominju se raznolika pravila te bi se moglo zaključiti da je raznolikost jedno od osnovnih razloga zašto je kategorija poticajnih dodataka vrlo blizu optimalne. Kategorija jednostavnosti procijenjena je kao najdalje od optimuma te bi to moglo ukazivati na činjenicu kako bi se moglo poraditi na jezičnom formuliranju koje bi bilo više primjereno učenicima prvih razreda.

Slika 7. Školska pravila, izdavač MEB:Devlet Kitapları

Izvor: Akgül, Aydınbelge, Balcı, Tanyeri, 2017, 40-41.

Prijevod slike 7.:

1. Školska pravila
2. Zašto se trebamo pridržavati školskih pravila? Obrazložimo.
3. Proučimo ilustracije. Istaknimo pogrešna ponašanja učenika. Recimo koja su to pravilna ponašanja.
4. Ne smijemo se igrati s električnim kablovima i utičnicama u našoj učionici. Ne smijemo se naginjati kroz prozore. Trebamo izbjegavati ponašanja koja bi mogla biti opasna.
5. Trebamo hodati s desne strane dok silazimo niz i penjemo se uz stepenice.
6. Dok se koristimo školskom kantinom trebamo stati u red.

Tablica 21. Analiza nastavne jedinice Školska pravila; izdavač MEB:Devlet Kitapları

	Jednostavnost	Raščlanjenost	Jezgrovitost	Poticajni dodaci
Sudionik 1	++	+	++	+
Sudionik 2	+	-	+	0
Sudionik 3	++	++	++	+

Sudionik 4	++	++	++	+
Sudionik 5	++	0	+	0
Sudionik 6	+	+	+	+
Sudionik 7	++	+	++	++
Sudionik 8	-	0	-	0
Sudionik 9	-	+	+	0
Sudionik 10	+	++	+	+

Tablica 22. Brojčana analiza nastavne jedinice Školska pravila; izdavač MEB:Devlet Kitapları

	Jednostavnost	Raščlanjenost	Jezgrovitost	Poticajni dodaci
Sudionik 1	5	4	5	4
Sudionik 2	4	2	4	3
Sudionik 3	5	5	5	4
Sudionik 4	5	5	5	4
Sudionik 5	5	3	4	3
Sudionik 6	4	4	4	4
Sudionik 7	5	4	5	5
Sudionik 8	2	3	2	3
Sudionik 9	2	4	4	3
Sudionik 10	4	5	4	4
Prosjek	4,1	3,9	4,2	3,7

Tablica 23. Školska pravila – odstupanja od optimalne vrijednosti

	Jednostavnost	Raščlanjenost	Jezgrovitost	Poticajni dodaci
Hayat Bilgisi 1; MEB:Devlet Kitapları	0,9	1,1	0,2	0,3

Rezultati analize nastavne jedinice Školska pravila u udžbeniku izdavača MEB: Devlet Kitapları ukazuju na optimalnije razine jezgrovitosti i poticajnih dodataka, dok su razine jednostavnosti i raščlanjenosti procijenjene kao udaljene od optimuma. Ovi rezultati mogu se analizirati na način da ukazuju na to kako je tekst neujednačeno raspoređen, te nedovoljno dobro raščlanjen i podijeljen. Na navedenom bi se trebalo poraditi. Razine jezgrovitosti i poticajnih dodataka procijenjene su kao gotovo optimalne te nam to ukazuje da se sudionici istraživanja slažu u tome da nema prikaza nepotrebnih pojedinosti niti odstupanja od teme. Početna izravna pitanja kojima se učenici na samom početku uključuju u nastavu i potiču na razmišljanje o temi vjerojatno su doprinijela tome da se razina poticajnih dodataka ocijenila vrlo blizu optimalnoj.

6.3 Obitelj

U ovom dijelu rada bit će analizirani dobiveni rezultati nastavnih jedinica koje tematiziraju obitelji u sva tri udžbenika na način da će se najprije prikazati udžbenik izdavačke kuće Kök-e, potom izdavačke kuće Ardıç, te udžbenik izdavača MEB: Devlet Kitapları.

Ailemiz

Ne güzeldir ailemiz,
Çiçek dolu bahçemiz.
Bir kuştur evimiz,
Uçar durur neşemiz.
Elif Yıldırım

Düşünelim, Söyleyelim

• Elif, ailesine olan duygularını şiirle ne güzel anlatmış. Biz de kendi ailemizle ilgili duygularımızı söyleyelim.

59

Ailemizde Kimler Var?

Düşünelim, Söyleyelim

• Aile deyinince aklınıza neler geliyor?

Benim adım Gürkan. Biz kalabalık bir aileyiz. Ben, ablam, annem, babam, babaannem ve büyükbabam birlikte yaşıyoruz. En büyüğümüz büyükbabam. Büyükbabam, altmış beş yaşında. Adı Yusuf. Babaannem, altmış üç yaşında. Adı Aysel. Büyükbabam ve babaannem öğretmenmiş. Emekli olmuşlar. Babamın adı Sedat, annemin adı Neriman. Babam avukat, annem doktor. İkisi de otuz altı yaşında.

Ablamın adı Aysu. Ablam ortaokula gidiyor. Ben bu yıl okula başladım.

Sizin ailenizde kimler var? Siz de ailenizi tanıtır mısınız?

Anne, baba ve çocuklardan oluşan topluluğa aile diyoruz. Babamızın ve annemizin babasına büyükbaba ya da dede diyoruz. Peki, babamızın ve annemizin annesine ne diyoruz?

60

Slika 8. Naša obitelj, izdavačka kuća Kök-e.

Izvor: Demir, 2018, 59-60.

Prijevod slike 8.:

1. Naša obitelj
2. Kako je lijepa naša obitelj, naš vrt pun cvijeća, naš dom je kao ptica i naša radost će uvijek letjeti. Elif Yıldırım.
3. Razmislimo i recimo.
4. Kako je Elif lijepo izrazila osjećaje prema svojoj obitelji kroz poeziju. Recimo i mi svoje osjećaje koje imamo prema svojoj obitelji.
5. Tko sve postoji u našoj obitelji?
6. Razmislimo i recimo.
7. Pri spomenu riječi „obitelj“ čega se sve sjetite?
8. Zovem se Gürkan. Mi smo jedna velika obitelj. Ja, starija sestra, majka i otac živimo zajedno s bakom i djedom. Najstariji od nas je djed. Djed ima 65 godina i zove se Yusuf. Baka ima 63 godine i zove se Aysel. Moji djed i baka bili su učitelji. Sad su u mirovini. Ime mog oca je Sedat, ime moje majke je Neriman. Moj otac je odvjetnik, a majka je doktorica. Oboje imaju 36 godina. Ime moje sestre je Aysu i ide u osnovnu školu. Ja sam počeo ići u školu ove godine.
9. Tko sve postoji u vašoj obitelji? Biste li i vi opisali svoju obitelj?

10. Zajednicu koju čine majka, otac i djeca nazivamo obitelj. Oca našeg oca ili majke nazivamo „veliki otac“ ili djed. Kako onda nazivamo majku našeg oca ili majke?

Tablica 24. Analiza nastavne jedinice Naša obitelj; izdavačka kuća Kōk-e

	Jednostavnost	Raščlanjenost	Jezgrovitost	Poticajni dodaci
Sudionik 1	-	0	-	+
Sudionik 2	0	-	+	+
Sudionik 3	++	++	+	+
Sudionik 4	++	++	++	+
Sudionik 5	0	-	+	+
Sudionik 6	++	++	+	+
Sudionik 7	++	++	+	++
Sudionik 8	+	-	+	+
Sudionik 9	++	++	+	-
Sudionik 10	+	0	0	--

Tablica 25. Brojčana analiza nastavne jedinice Naša obitelj; izdavačka kuća Kōk-e

	Jednostavnost	Raščlanjenost	Jezgrovitost	Poticajni dodaci
Sudionik 1	2	3	2	4
Sudionik 2	3	2	4	4
Sudionik 3	5	5	4	4
Sudionik 4	5	5	5	4
Sudionik 5	3	2	4	4
Sudionik 6	5	5	4	4
Sudionik 7	5	5	4	5
Sudionik 8	4	2	4	4

Sudionik 9	5	5	4	2
Sudionik 10	4	3	3	1
Prosjeak	4,1	3,7	3,8	3,6

Tablica 26. Naša obitelj – odstupanja od optimalne vrijednosti

	Jednostavnost	Raščlanjenost	Jezgrovitost	Poticajni dodaci
Hayat Bilgisi 1; izdavačka kuća Kök-e	0,9	1,3	0,2	0,4

U ovoj nastavnoj jedinici kategorije jednostavnosti i raščlanjenosti procijenjene su manje optimalne od kategorija jezgrovitosti i poticajnih dodataka. Kategorija jezgrovitosti gotovo je optimalna te nam to ukazuje na to da sudionici istraživanja smatraju da tekst sadržava bitne i ključne informacije koje bi trebao sadržavati tekst koji obrađuje temu obitelji, bez suvišnih objašnjenja i obrazloženja. Na kategorijama jednostavnosti i raščlanjenosti bi se trebalo poraditi, što je bio slučaj i s prethodne dvije analizirane nastavne jedinice istog udžbenika. Razlozi odstupanja navedenih kategorija od optimuma u ovom tekstu mogu se tražiti u neujednačenosti samog teksta; pjesmica se nalazi na str. 59, dok je većina teksta sadržana na jednoj stranici – str. 60, te djeluje pomalo nepregledno. Dakle, nijedna kategorija nije procijenjena optimalnom; najbliže tome je jezgrovitost, te poticajni dodaci, dok su jednostavnost i raščlanjenost dalje od optimalne razine. Bitno je samo naglasiti da se ovaj rezultat može opravdati i činjenicom da su za kategorije jezgrovitosti i poticajnih dodataka optimalne dvije srednje vrijednosti, dok to nije slučaj s kategorijama jednostavnosti i raščlanjenosti.

Slika 9. Članovi obitelji, izdavačka kuća Ardıç

Izvor: Alemdar, 2019, 54-55.

Prijevod slike 9.:

1. Članovi obitelji
2. Što podrazumijevate pod riječi „obitelj“? Recite svoja razmišljanja.
3. Prijatelji, ja ću vam danas predstaviti svoju obitelj.
4. Moja majka zove se Zehra. Smeđokosa je i nasmijana žena. Moja majka je doktorica. Voli se baviti sportom.
5. Moj otac zove se Ömer. Smeđokos je i veseo čovjek. Moj otac koji je profesor fizike voli čitati knjige.
6. Moja starija sestra zove se Zeynep. Ima 15 godina. Ide u srednju školu. Njen najveći užitek je slušati glazbu.
7. Moja mlađa sestra zove se Aslı. Ima jednu godinu i jako je umiljata. Voli se igrati sa mnom.
8. Moja baka zove se Sultan. Voli plesti i kuhati. Ova baka je majka mog oca.
9. Moj djed zove se Ali. Umirovljenik je. Nama pravi igračke od drva. Ovaj djed je otac moga oca.
10. Moja baka zove se Ayşe. Umirovljena je učiteljica. Jako voli čitati knjige. Ova baka je majka moje majke.
11. I moj djed Ahmet je umirovljeni učitelj. Voli čitati novine. Ovaj djed je otac moje majke.

12. Zajednicu koju čine majka, otac i djeca nazivamo obitelji. Bake, djedovi, tete, ujaci, stričevi, strine i rođaci čine proširenu obitelj. I vi predstavite članove svoje obitelji.

Tablica 27. Analiza nastavne jedinice Članovi obitelji; izdavačka kuća Ardiç

	Jednostavnost	Raščlanjenost	Jezgrovitost	Poticajni dodaci
Sudionik 1	0	+	-	0
Sudionik 2	-	++	0	-
Sudionik 3	++	++	++	0
Sudionik 4	++	++	+	0
Sudionik 5	0	++	+	0
Sudionik 6	+	++	++	0
Sudionik 7	+	+	+	0
Sudionik 8	0	++	++	0
Sudionik 9	+	++	0	--
Sudionik 10	+	++	+	-

Tablica 28. Brojčana analiza nastavne jedinice Članovi obitelji; izdavačka kuća Ardiç

	Jednostavnost	Raščlanjenost	Jezgrovitost	Poticajni dodaci
Sudionik 1	3	4	2	3
Sudionik 2	2	5	3	2
Sudionik 3	5	5	5	3
Sudionik 4	5	5	4	3
Sudionik 5	3	5	4	3
Sudionik 6	4	5	5	3
Sudionik 7	4	4	4	3
Sudionik 8	3	5	5	3

Sudionik 9	4	5	3	1
Sudionik 10	4	5	4	4
Prosjek	3,7	4,8	3,9	2,8

Tablica 29. Članovi obitelji – odstupanja od optimalne vrijednosti

	Jednostavnost	Raščlanjenost	Jezgrovitost	Poticajni dodaci
Hayat Bilgisi 1; izdavačka kuća Ardiç	1,3	0,2	0,1	0,2

Nastavna jedinica Članovi obitelji ovog udžbenika procijenjena je vrlo blizu optimalnoj u tri od četiri kategorije. Kategorija jednostavnosti uvelike odstupa od optimuma unatoč prilično kratkim i jasnim rečenicama i strukturi, te jednostavnom jezičnom formuliranju. Preostale tri kategorije procijenjene su visoko, te ovi rezultati mogu potvrditi tezu Langer i sur. kako je procjena poticajnih dodataka vezana uz procjenu raščlanjenosti. Dakle, sudionici istraživanja slažu se kako je tekst pregledan i lijepo povezan, te usredotočen na cilj koji bi bio predstavljajući članova obitelji kao što i sam naziv nastavne jedinice sugerira. Također, tekst je pisan iz perspektive jedne učenice te ga to čini osobnim što je možda jedan od razloga zašto su i poticajni dodaci procijenjeni kao gotovo optimalni unatoč sveukupno najnižoj ocjeni iste kategorije budući da tekstovi s previše poticajnih dodataka nisu optimalno razumljivi. Kategorija jezgrovitosti dobila je srednju ocjenu u vrijednosti od 3,9 što nam govori kako je tekst procijenjen primjerene dužine, niti prekratak niti predugačak – što jest odlika razumljivog teksta.

Slika 10. Moja obitelj, izdavač MEB: Devlet Kitapları

Izvor: Akgül, Aydınbelge, Balcı, Tanyeri, 2017, 62-63.

Prijevod slike 10.:

1. *Moja obitelj*
2. *Pročitajmo pjesmicu. Recimo članove obitelji koji se spominju u pjesmici.*
3. *Naša obitelj.*
4. *Znate svi da doma nismo sami; baka i djed su tu.*
5. *Tko je još tu? Aha, aha, sjetio sam se. Otac, sin, majka, kćer, stariji brat i starija sestra.*
6. *Stric, strina, teta, istog smo podrijetla, iste krvi. I tako svi činimo jednu obitelj.*
7. *Kao zvjezdana skupina, živimo svi zajedno. Prigrilit ćemo dobro, a izbjegavati zlo.*
Autor: Mehmet Necati ÖNGAY
8. *Proučimo sljedeće obiteljsko stablo i recimo tko sve postoji u Ebrarinoj obitelji.*
9. *Ja Ebrar, moja sestra Elif, moj brat Emre, moja majka Hülya, moj otac Ahmet, moja baka Aynur, moj djed Hasan, moja baka Emine i moj djed Mehmet.*
10. *Obitelj se sastoji od majke, oca, djeca, te djeda i bake. Članovi obitelji ne moraju uvijek živjeti skupa. Ponekad članovi obitelji mogu živjeti odvojeno zbog poslovnih razloga ili rastava.*

Tablica 30. Analiza nastavne cjeline Moja obitelj; izdavač MEB: Devlet Kitapları

	Jednostavnost	Raščlanjenost	Jezgrovitost	Poticajni dodaci
Sudionik 1	0	+	0	0
Sudionik 2	-	0	+	-
Sudionik 3	0	+	0	+
Sudionik 4	-	++	0	+
Sudionik 5	--	0	0	0
Sudionik 6	+	+	++	+
Sudionik 7	++	++	++	+
Sudionik 8	--	0	+	0
Sudionik 9	++	+	+	+
Sudionik 10	0	+	++	0

Tablica 31. Brojčana analiza nastavne jedinice Moja obitelj; izdavač MEB: Devlet Kitapları

	Jednostavnost	Raščlanjenost	Jezgrovitost	Poticajni dodaci
Sudionik 1	3	4	3	3
Sudionik 2	2	3	4	2
Sudionik 3	3	4	3	4
Sudionik 4	2	5	3	4
Sudionik 5	1	3	3	3
Sudionik 6	4	4	5	4
Sudionik 7	5	5	5	4
Sudionik 8	1	3	4	3
Sudionik 9	5	4	4	4
Sudionik 10	3	4	5	3

Prosjek	2,9	3,9	3,9	3,4
----------------	------------	------------	------------	------------

Tablica 32. Moja obitelj – odstupanja od optimalne vrijednosti

	Jednostavnost	Raščlanjenost	Jezgrovitost	Poticajni dodaci
Hayat Bilgisi 1; MEB:Devlet Kitapları	2,1	1,1	0,1	0,4

Navedeni rezultati ukazuju na veliko odstupanje kategorija jednostavnosti, te kategorije raščlanjenosti analiziranog teksta. Razlozi za to mogu se tražiti u pjesmici autora Mehmet Necati Öngaya koju su sudionici vjerojatno procijenili kao presloženu i prekompliciranu za učenike prvih razreda osnovne škole. Možemo zaključiti da je obiteljsko stablo sa slikama i imenima svih članova obitelji navedene učenice utjecalo na pozitivne ocjene kategorija poticajnih dodataka i jezgrovitosti. Izravno obraćanje i uzvici također su doprinijeli pozitivnoj ocjeni poticajnih dodataka. No, rezultati ukazuju kako nijedna kategorija nije posve optimalna iako su jezgrovitost i poticajni dodaci vrlo blizu, dok bi se trebalo najviše poraditi na kategoriji jednostavnosti kod navedenog teksta.

6.4 Naša domovina

Ülkemi Tanıyorum

 Düşünelim, Söyleyelim
• "Türkiye" denince aklınıza neler geliyor?

İSTİKLÂL MARŞI

Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.
O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak;
O benimdir, o benim milletimindir ancak.

Çatma, kurban olayım, çehreni ey nazlı hilâl!
Kahraman ırkıma bir gül! Ne bu şiddet, bu celâl?
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helâl.
Hakkıdır Hakk'a topan milletimin istiklâl.

Mehmet Âkif Ersoy

Ülkemizin adı Türkiye'dir. Ankara, ülkemizin başkentidir.
Bayrağımızın rengi kırmızıdır. Bayrağımızın ortasında beyaz hilal ve yıldız vardır. İstiklâl Marşı, ülkemizin millî marşıdır.
Türkiye bizim vatanımızdır. Vatanımızı sever ve koruruz.

151

Slika 11. Upoznajem svoju domovinu, izdavačka kuća Kōk-e

Izvor: Demir, 2018, 151.

Prijevod slike 11.:

1. *Upoznajem svoju domovinu*
2. *Razmislimo i recimo.*
3. *Pri spomenu riječi „Turska“ na što sve pomislite?*
4. *Marš nezavisnosti (Himna Republike Turske)*
5. *Ne boj se, neće nestati crvene zastave što se vijori pred zoru; dok je posljednjeg ognjišta što se dimi nad mojim domom neće nestati; ona je zvijezda moga naroda, blistat će; ona pripada meni, ona pripada samo mom narodu.*
6. *Ne mršti svoje lice, preklinjem te, ej nježni polumjeseče! Nasmiješi se jednom mom junačkom narodu! Čemu ova sila, bijes? Naša prolivena krv ti poslije neće biti oproštena, pravo moga naroda koji je vjeran istini je nezavisnost.*
7. *Autor: Mehmet Akif Ersoy*
8. *Ime naše domovine je Turska. Ankara je glavni grad naše domovine. Boja naše zastave je crvena. U sredini naše zastave su bijeli polumjesec i zvijezda. Himna naše domovine je Marš slobode.*
9. *Turska je naša domovina. Svoju domovinu volimo i štitimo.*

Tablica 33. Analiza nastavne jedinice Upoznajem svoju domovinu; izdavačka kuća Kök-e

	Jednostavnost	Raščlanjenost	Jezgrovitost	Poticajni dodaci
Sudionik 1	0	+	+	--
Sudionik 2	-	0	+	0
Sudionik 3	-	-	0	--
Sudionik 4	--	-	-	--
Sudionik 5	--	+	0	--
Sudionik 6	+	+	+	+
Sudionik 7	++	++	++	++
Sudionik 8	--	+	+	+
Sudionik 9	--	++	++	-
Sudionik 10	--	+	+	--

Tablica 34. Brojčana analiza nastavne jedinice Upoznajem svoju domovinu; izdavačka kuća Kök-e

	Jednostavnost	Raščlanjenost	Jezgrovitost	Poticajni dodaci
Sudionik 1	3	4	4	1
Sudionik 2	2	3	4	3
Sudionik 3	2	2	3	1
Sudionik 4	1	2	2	1
Sudionik 5	1	4	3	1
Sudionik 6	4	4	4	4
Sudionik 7	5	5	5	5
Sudionik 8	1	4	4	4
Sudionik 9	1	5	5	2

Sudionik 10	1	4	4	1
Prosjek	2,1	3,7	3,8	2,3

Tablica 35. Upoznajem svoju domovinu – odstupanja od optimalne vrijednosti

	Jednostavnost	Raščlanjenost	Jezgrovitost	Poticajni dodaci
Hayat Bilgisi 1; izdavačka kuća Kök-e	2,9	1,3	0,2	0,7

Dobiveni rezultati ukazuju na vrlo nisku razinu jednostavnosti analiziranog teksta. Razlozi tome mogu se tražiti u činjenici što tekst sadrži i prve dvije strofe turske nacionalne himne Marš nezavisnosti. Naime, navedene strofe, a i cijela himna prepuna je osmanskih riječi koje su teško razumljive i prosječnom turskom građaninu, pa tako i učenicima prvog razreda osnovne škole. Nepoznate riječi nisu nigdje objašnjene. Razina kategorije raščlanjenosti također prilično odstupa od one optimalne što se može tumačiti na način da je povezano sa himnom u kojoj je unutarnji red riječi i rečenica prilično narušen. Prema ovim rezultatima trebalo bi se poraditi na kategorijama jednostavnosti i raščlanjenosti analizirane nastavne jedinice, dok su kategorije jezgrovitosti i poticajnih dodataka procijenjene uz manja odstupanja od optimuma.

ÜLKEMİZİN ÖZELLİKLERİ

 Başkent sözcüğünden ne anladığınızı ve başkentimizin ismini söyleyiniz.

Arkadaşlar bugün size ülkemizin genel özellikleri ile ilgili öğrendiklerimizi anlatacağım.

Ülkemizin adı Türkiye Cumhuriyeti Devleti'dir. Ülkemizin başkenti Ankara'dır. Bayrağımız beyaz ay ve yıldızlı al bayraktır. Ülkemizin millî marşı İstiklâl Marşı'dır. Bayrağımız ve marşımız bağımsızlığımızın sembollerindedir. Ülkemizi sever, bayrağımıza ve İstiklâl Marşımıza saygı duyanız.

 Arkadaşlar ülkemizin adını, başkentini, millî marşımızın adını ve bayrağımızın özelliklerini söyleyiniz.

146

Slika 12. Posebnosti naše države, izdavačka kuća Ardıç

Izvor: Alemdar, 2019, 146.

Prijevod slike 12.:

1. *Posebnosti naše države*
2. *Recite što razumijete iz riječi „glavni grad“ i recite ime našeg glavnog grada.*
3. *Prijatelji, danas ću vam prepričati sve ono što smo naučili o glavnim karakteristikama naše domovine.*
4. *Ime naše domovine je Republika Turska. Glavni grad naše domovine je Ankara. Naša zastava je crvena zastava s bijelim polumjesecom i zvijezdom. Himna naše domovine je Marš nezavisnosti. Naša zastava i himna su simboli naše nezavisnosti. Volimo svoju domovinu, poštujemo svoju zastavu i Marš nezavisnosti.*
5. *Prijatelji, recite ime naše domovine, glavnog grada i naše himne, te recite posebnosti naše zastave.*

Tablica 36. Analiza nastavne jedinice Posebnosti naše države; izdavačka kuća Ardıç

	Jednostavnost	Raščlanjenost	Jezgrovitost	Poticajni dodaci
Sudionik 1	++	++	++	+

Sudionik 2	++	0	++	0
Sudionik 3	++	+	++	-
Sudionik 4	++	0	++	-
Sudionik 5	++	+	++	+
Sudionik 6	+	+	+	0
Sudionik 7	++	+	+	+
Sudionik 8	++	++	+	+
Sudionik 9	-	-	+	--
Sudionik 10	++	++	++	+

Tablica 37. Brojčana analiza nastavne jedinice Posebnosti naše države; izdavačka kuća Ardiç

	Jednostavnost	Raščlanjenost	Jezgrovitost	Poticajni dodaci
Sudionik 1	5	5	5	4
Sudionik 2	5	3	5	3
Sudionik 3	5	4	5	2
Sudionik 4	5	3	5	2
Sudionik 5	5	4	5	4
Sudionik 6	4	4	4	3
Sudionik 7	5	4	4	4
Sudionik 8	5	5	4	4
Sudionik 9	2	2	4	1
Sudionik 10	5	5	5	4
Prosjek	4,6	3,9	4,6	3,1

Tablica 38. Posebnosti naše države – odstupanja od optimalne vrijednosti

	Jednostavnost	Raščlanjenost	Jezgrovitost	Poticajni dodaci
Hayat Bilgisi 1; izdavačka kuća Ardıç	0,4	1,1	0,6	0,1

Prikazani rezultati ukazuju na pozitivnu ocjenu kategorije jednostavnosti analiziranog teksta. Sudionici istraživanja slažu se kako je nastavna jedinica Posebnosti naše države jezičnom formulacijom primjerena učenicima prvih razreda osnovne škole. Početno pitanje koje zahtijeva razmišljanje i angažiranost učenika na samom početku obrade nastavne jedinice, te i završno pitanje kao podsjećanje na sve naučeno, pridonijeli su gotovo optimalnoj razini poticajnih dodataka. Bitno je ukazati da unatoč sveukupno najnižoj ocjeni ove kategorije (3,1), tekst je procijenjen kao gotovo optimalan u istoj kategoriji jer prevelika količina poticajnih dodataka utjecala bi negativno na razumljivost teksta. Raščlanjenost više odstupa od optimalne razine te se mogući razlozi mogu tražiti u nepostojanju napomena koje bi raščlanjivale tekst. Dakle, nijedna kategorija nije na posve optimalnoj razini; poticajni dodaci vrlo su blizu optimalne razine, jednostavnost i jezgrovitost odstupaju u manjoj mjeri, dok bi se na raščlanjenosti trebalo poraditi budući da najviše odstupa od optimuma.

Slika 13. Naša Turska, izdavač MEB: Devlet Kitapları

Izvor: Akgül, Aydınbelge, Balcı, Tanyeri, 2017, 149-150.

Prijevod slike 13.:

1. Naša Turska
2. Što sve osjećate kad vidite tursku zastavu? Objasnite.
3. Proučimo ilustracije i recimo podatke koji su vezani uz našu domovinu.
4. Djeco, ime naše domovine je Republika Turska. Naš glavni grad je Ankara.
5. Svaka zemlja ima svoju zastavu. Boje naše zastave su crvena i bijela. Na njoj su polumjesec i zvijezda.
6. Svaka neovisna država ima svoju narodnu himnu. Naša narodna himna je Marš slobode.
7. Na list papira nacrtajmo i obojimo svoju zastavu.
8. Navedene riječi napišimo na odgovarajuće mjesto: Ankara, Marš nezavisnosti, Republika Turska.
9. Ima naše zemlje je.....
10. .... je naša narodna himna.
11. Ime našeg glavnog grada je .....
12. Istražimo koje jezike govore ljudi koji su došli iz raznih zemalja u našu domovinu.

Tablica 39. Analiza nastavne jedinice Naša Turska; izdavač MEB: Devlet Kitapları

	Jednostavnost	Raščlanjenost	Jezgrovitost	Poticajni dodaci
Sudionik 1	++	+	++	+
Sudionik 2	-	0	--	0
Sudionik 3	++	0	+	+
Sudionik 4	++	-	+	++
Sudionik 5	+	-	+	++
Sudionik 6	+	+	+	+
Sudionik 7	+	+	++	++
Sudionik 8	+	0	-	++
Sudionik 9	++	++	++	++
Sudionik 10	0	-	0	++

Tablica 40. Brojčana analiza nastavne jedinice Naša Turska; izdavač MEB: Devlet Kitapları

	Jednostavnost	Raščlanjenost	Jezgrovitost	Poticajni dodaci
Sudionik 1	5	4	5	4
Sudionik 2	2	3	1	3
Sudionik 3	5	3	4	4
Sudionik 4	5	2	4	5
Sudionik 5	4	2	4	5
Sudionik 6	4	4	4	4
Sudionik 7	4	4	5	5
Sudionik 8	4	3	2	5
Sudionik 9	5	5	5	5
Sudionik 10	3	2	3	5

Prosjek	4,1	3,2	3,7	4,5
----------------	------------	------------	------------	------------

Tablica 41. Naša Turska – odstupanja od optimalne vrijednosti

	Jednostavnost	Raščlanjenost	Jezgrovitost	Poticajni dodaci
Hayat Bilgisi 1; MEB:Devlet Kitapları	0,9	1,8	0,3	0,5

Dobiveni rezultati ukazuju na visoko odstupanje kategorije raščlanjenosti od optimuma, te kategorije jednostavnosti. Kategorije jezgrovitosti i poticajnih dodataka procijenjene su bliže optimalnoj razini. Razloge najlošijeg rezultata raščlanjenosti možemo tražiti u činjenici da međusobno povezani dijelovi teksta nisu pravilno grupirani, već naprotiv; prilično su razdvojeni i fizički nepovezani, te odvojeni slikovnim ilustracijama. To je možda uzrokovalo i malo lošiju procjenu kategorije jednostavnosti unatoč korištenju kratkih i razumljivih jezičnih konstrukcija. Preostale dvije kategorije manje odstupaju od optimuma te se razlozi za to mogu tražiti u izravnom obraćanju čitatelju, postavljanju nekoliko pitanja učenicima kako bi se potaknuli na razmišljanje o temi i sudjelovanju u nastavi. Također, budući da ove dvije kategorije mogu biti optimalne sa dvije vrijednosti (3 i 4) razina odstupanja je manja u obje kategorije iako se njihove ocjene razlikuju za vrijednost od čak 0,8.

6.5 Usporedba sveukupnog odstupanja udžbenika

U nastavku će biti prikazane 4 tablice koje su podijeljene po analiziranim nastavnim jedinicama. Tablice sadržavaju dobivena odstupanja za sve četiri kategorije po udžbenicima, te sveukupno odstupanje što će nam omogućiti uvid u to koji je udžbenik procijenjen kao najrazumljiviji.

Tablica 42. Pravila u razredu – ukupna odstupanja od optimalne vrijednosti

	Jednostavnost	Raščlanjenost	Jezgrovitost	Poticajni dodaci	Ukupno odstupanje

Hayat Bilgisi 1; izdavačka kuća Kök-e	0,4	1,3	0,3	0,2	2,2
Hayat Bilgisi 1; izdavačka kuća Ardiç	1,3	1,1	0,5	0,5	3,4
Hayat Bilgisi 1; MEB:Devlet Kitapları	0,5	0,9	0,1	0,6	2,1

Izvor: Djelo autorice rada

Iz podataka unutar ove tablice može se zaključiti da je ukupno najmanje odstupanje od optimuma za prvu nastavnu jединicu procijenjeno u trećem udžbeniku, u izdanju MEB: Devlet Kitapları, te je i udžbenik izdavačke kuće Kök-e procijenjen slično. Najviše ukupnog odstupanja zabilježeno je kod udžbenika izdavačke kuće Ardiç gdje su i jednostavnost i raščlanjenost procijenjene vrlo negativno. Primjetni su i bolji rezultati kategorija jezgrovitosti i poticajnih dodataka svih triju udžbenika.

Tablica 43. Pravila u školi – ukupna odstupanja od optimalne vrijednosti

	Jednostavnost	Raščlanjenost	Jezgrovitost	Poticajni dodaci	Ukupno odstupanje
Hayat Bilgisi 1; izdavačka kuća Kök-e	0,3	0,8	0,5	0,2	1,8
Hayat Bilgisi 1; izdavačka kuća Ardiç	0,7	0,3	0,5	0,2	1,7
Hayat Bilgisi 1; MEB:Devlet Kitapları	0,9	1,1	0,2	0,3	2,5

Izvor: Djelo autorice rada

Podaci ove tablice govore da je ukupno najmanje odstupanje od optimuma za drugu nastavnu jединicu procijenjeno u drugom udžbeniku, izdavačke kuće Ardiç. Također je najmanje odstupanje od optimuma u sva tri udžbenika zabilježeno za kategoriju poticajnih dodataka, te

je vrlo pozitivno procijenjena i kategorija jezgrovitosti, što je bio slučaj i sa prethodnom nastavnom jedinicom.

Tablica 44. Obitelj – ukupna odstupanja od optimalne vrijednosti

	Jednostavnost	Raščlanjenost	Jezgrovitost	Poticajni dodaci	Ukupno odstupanje
Hayat Bilgisi 1; izdavačka kuća Kök-e	0,9	1,3	0,2	0,4	2,8
Hayat Bilgisi 1; izdavačka kuća Ardiç	1,3	0,2	0,1	0,2	1,8
Hayat Bilgisi 1; MEB:Devlet Kitapları	2,1	1,1	0,1	0,4	3,7

Izvor: Djelo autorice rada

Iz podataka unutar ove tablice možemo zaključiti da je najmanje odstupanje od optimuma za treću nastavnu jedinicu procijenjeno ponovno za udžbenik izdavačke kuće Ardiç. Kategorija jezgrovitosti je također vrlo dobro procijenjena za sva tri udžbenika, gotovo optimalna za udžbenik u izdanju izdavačke kuće Ardiç i MEB:Devlet Kitapları. No, najvažnija kategorija – jednostavnost je vrlo loše procijenjena za ovu nastavnu jedinicu u udžbeniku izdavača MEB:Devlet Kitapları, a procijenjena je loše i u udžbeniku koji sveukupno najmanje odstupa, u onom izdavačke kuće Ardiç. Kategorije poticajnih dodataka i jezgrovitosti su i u ovoj nastavnoj jedinici procijenjene bolje od kategorija jednostavnosti i raščlanjenosti.

Tablica 45. Naša domovina – ukupna odstupanja od optimalne vrijednosti

	Jednostavnost	Raščlanjenost	Jezgrovitost	Poticajni dodaci	Ukupno odstupanje
Hayat Bilgisi 1; izdavačka kuća Kök-e	2,9	1,3	0,2	0,7	5,1
Hayat Bilgisi 1; izdavačka kuća Ardiç	0,4	1,1	0,6	0,1	2,2

Hayat Bilgisi 1; MEB:Devlet Kitapları	0,9	1,8	0,3	0,5	3,5
---	-----	-----	-----	-----	------------

Izvor: Djelo autorice rada

Podaci ove tablice nam govore da je najmanje odstupanja od optimuma za četvrtu nastavnu jedinicu procijenjeno treći put za udžbenik izdavačke kuće Ardiç. Kategorija jednostavnosti u četvrtoj nastavnoj jedinici vrlo loše je procijenjena za udžbenik izdavačke kuće K k-e jer odstupa od optimuma za 2,9, a o razlozima tome ranije se govorilo. Najmanja odstupanja od optimuma procijenjena su za kategorije jezgrovitosti i poticajnih dodataka u sva tri udžbenika, što je praksa i u ostalim nastavnim jedinicama.

Sveukupni zaključak provedenog istraŹivanja bismo mogli svesti na to da nijedna kategorija niti u jednoj nastavnoj jedinici nije procijenjena kao posve optimalna. No, najmanje sveukupno odstupanje od optimuma u tri nastavne jedinice zabiljeŹeno je u udŹbeniku izdavačke kuće Ardiç, te bismo na temelju dobivenih rezultata taj udŹbenik mogli ocijeniti kao najrazumljiviji. Također, u sve četiri analizirane nastavne jedinice i svim udŹbenicima zabiljeŹeni su bolji rezultati, tj. rezultati bliŹi onim optimalnim - za kategorije jezgrovitosti i jednostavnosti.

7. ZAKLJUČAK

Ustroj obrazovnog sustava Republike Turske u mnogočemu se razlikuje od ustroja obrazovnog sustava Republike Hrvatske. Turski obrazovni sustav koncipiran je kao obvezno 12 – godišnje obrazovanje, dok je u Hrvatskoj obvezno samo osnovnoškolsko obrazovanje. U nastavnom predmetu Prirode i društva u Hrvatskoj i Turskoj postoji mnogo sličnosti, ali i razlika. U Hrvatskoj se nastavni predmet Priroda i društvo uči od 1. do 4. razreda osnovne škole, dok se u Turskoj uči od 1. do 3. razreda osnovne škole. Mnoge teme u ovom predmetu vrlo su slične u Hrvatskoj i Turskoj, no ishodi učenja dosta se razlikuju.

U Turskoj se nastavni predmet Priroda i društvo uči kroz cjeline Život u našoj školi/ Okulumuzda hayat; Život u našoj kući/ Evimizde hayat; Zdrav život/ Sağlıklı hayat; Siguran život/ Güvenli hayat; Život u našoj domovini/ Ülkemizde hayat i Život u prirodi/ Doğada hayat, dok se u Hrvatskoj uči kroz 4 cjeline i to su Organiziranost svijeta oko nas, Promjene i odnosi, Pojedinaac i društvo i Energija. Kao što se iz navedenog može zaključiti gradivo koje se uči u Turskoj i Hrvatskoj iz predmeta Priroda i društvo u prvom razredu osnovne škole je vrlo slično, samo je drugačije organizirano u udžbenicima i nastavnim jedinicama. Ono što se u mnogočemu razlikuje jesu ishodi učenja gradiva. Glavni cilj nastavnog programa Prirode i društva u Turskoj je stvoriti pojedinca sposobnog za samostalan život, pojedinca koji sebe poznaje i vodi zdrav i siguran život, koji usvaja vrijednosti društva u kojem živi, brine o prirodi i okolišu, istražuje, stvara i voli svoju domovinu. Osnovni cilj nastavnog predmeta Prirode i društva u Hrvatskoj je poticati i razvijati ljudsku potrebu za istraživanjem i uočavanjem uzročno-posljedičnih veza u svijetu koji ga okružuje. Iz tog razloga se u Hrvatskoj u nastavnom predmetu Priroda i društvo veliki naglasak stavlja na istraživački pristup. U istraživačkom pristupu djeca i učitelji su slobodni koristiti različite metode i poticajne materijale. Kod ovakvog pristupa važnost udžbenika očituje se svakako kroz kriterij poticajnih dodataka. Poticajni dodaci u udžbenicima potiču djecu na istraživanje određenih dijelova prirode, društva i cijelog okruženja na različite načine i kroz različite zadatke.

Unatoč digitalizaciji društva, a i samog školstva, udžbenici su još uvijek sredstvo koje se najviše koristi u obrazovanju i iz tog razloga vrlo je važno kako su napisani. U Turskoj udžbenici su definirani i propisani Zakonom o obrazovanju i Pravilnikom o udžbenicima i obrazovnim sredstvima. U Republici Hrvatskoj su Zakon o obrazovanju i Zakon o udžbenicima odvojeni i udžbenici trebaju zadovoljavati oba propisa kako bi mogli biti u upotrebi. Udžbenici u Hrvatskoj moraju biti odobreni od Ministarstva obrazovanja jednako

kao i u Turskoj. Cilj svakog udžbenika je što jasnije i jednostavnije objasniti materiju koju obrađuje i na taj način prenijeti istu učeniku.

Udžbenici su namijenjeni učenicima, no vrlo često ih koriste i profesori za pripremu. S ciljem što veće kvalitete udžbenika i njegovog razumijevanja, udžbenike je potrebno analizirati. U ovom radu analizirana su tri udžbenika nastavnog predmeta Prirode i društva za prvi razred koji se koriste u Turskoj. Analizirala se razumljivost teksta u četiri nastavne jedinice korištenjem Langerove metode analize razumljivosti teksta.

Rezultati istraživanja pokazali su da prema procjenama sudionika istraživanja procjenjivani dijelovi udžbenika nisu u potpunosti procijenjeni kao optimalni. No, najmanje odstupanja od optimuma zabilježeno je za udžbenik izdavačke kuće Ardiç. Dakle, od ukupno analizirane četiri nastavne jedinice, tri su najbolje procijenjene upravo u ovom udžbeniku. Također, ovaj udžbenik je i najnoviji udžbenik nastavnog predmeta Prirode i društva za 1. razred, te se pretpostavlja da je i onaj koji se najviše koristio ove školske godine, stoga rezultati idu donekle tome u prilog. U sva tri udžbenika kategorije jezgrovitosti i poticajnih dodataka procijenjene su mnogo bolje od kategorija jednostavnosti i raščlanjenosti što ukazuje na potrebu dodatnog rada na tim kategorijama.

Također, nužno je naglasiti ograničenja istraživanja. Najprije, ograničen je bio broj sudionika istraživanja, tj ukupno je deset osoba analiziralo tekstove, a da je broj sudionika bio veći možemo pretpostaviti da bi i rezultati možda bili drukčiji. Nastavno na sudionike istraživanja; radilo se o populaciji studenata turkologije na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Može se pretpostaviti da bi rezultati bili drukčiji da se radilo o populaciji učitelja ili primjerice pedagoga ili u Hrvatskoj ili u Turskoj, budući da smo uvidjeli da rezultati uvelike ovise o subjektivnom dojmu promatrača. Primjerice, istom udžbeniku, nastavnoj cjelini i kategoriji jedan sudionik istraživanja daje najvišu, dok netko drugi daje najnižu ocjenu. Još jedno ograničenje istraživanja svakako je i činjenica da su se analizirale četiri nastavne jedinice koje su autorici bile najprikladnije za istraživanje iz pedagoške perspektive. No, da su se analizirale sve ili neke druge nastavne jedinice moguće je da bi se rezultati razlikovali. To nas dovodi do zaključka da se rezultati trebaju uzeti s velikom dozom opreza. No, unatoč svim ograničenjima, potrebno je naglasiti da je provedeno istraživanje pionirsko i da je u skladu s time dalo polazne rezultate za koje se možemo nadati da će biti poticaj budućim istraživanjima ove i slične tematike.

LİTERATURA

1. Akgül, K., Aydınbelge, M., Balcı, S., Tanyeri, T. (2017) *Hayat Bilgisi Ders Kitabı İlkokul 1. Sınıf*. Ankara: MEB Devlet Kitapları.
2. Alemdar, Ç. (2019) *Hayat Bilgisi 1 Ders Kitabı*. Kayseri: Ardıç Kitabevi.
3. Akaslan, N., Kaya Bağdaş, Ç., Çetiner, Ş., Özözen Danacı, M., Kızıldaş, E., Meriç, A., Meriç, E., Öztapak M. E. (2015) *Eğitimde Araç – Gereç Geliştirme*. Ankara: Eğiten Kitap Yayıncılık.
4. Akınoğlu, O. (2008) Primary Education Curriculum Reforms in Turkey. *World Applied Sciences Journal* 3 Vol. 2 195-199.
5. Aktay, S., Çetin H. S. (2019) 2015, 2017 ve 2018 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programları. *Eskişehir Osman Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* Vol. 20 577-600.
6. Anić, V. (2009) *Veliki rječnik hrvatskoga jezika*. Zagreb: Novi liber.
7. Arseven, T. (2017) Türk Harf Devriminin Kültürel Temelleri. *Cyprus National University Folklor Edebiyat* Vol. 23 No. 19 163-178.
8. Aslan, E. (2010) Türkiye Cumhuriyeti'nin İlk Ders Kitapları. *Eğitim ve Bilim* Vol. 35 215-231. URL: [file:///C:/Users/user/Downloads/663-6722-2-PB%20\(2\).pdf](file:///C:/Users/user/Downloads/663-6722-2-PB%20(2).pdf)
9. Atanur Başkan, F., Gun, F. (2013) New Education System in Turkey (4 +4 +4): A Critical Outlook. *Procedia-Social and Behavioral Sciences* Vol. 131 229-235.
10. Bežan A. (2004) *Put do izvrsnog udžbenika. Udžbenik i virtualno okruženje*. Zagreb: Školska knjiga.
11. Coşkun, U. (2017) Yeni Anayasa ve Eğitim. *Dergipark* No. 66 111-121.
12. Demir., E. (2018) *İlkokul Hayat Bilgisi 1 Ders Kitabı*. Ankara: Kök-e Yay.
13. Demirtürk, S. (2015) 1960 – 1980 Döneminde Türkiye'de Sosyo – Ekonomik Değişimin ve Dışa Yönelişin Toplumsal Dinamikleri. *Dergipark* Vol. 4 No. 12 155-182.
14. Diker Y. (2017) Öğretim Programları Arka Plan Raporu. Eğitim Reformu Girişimi. URL: http://www.egitimreformugirisimi.org/wp-content/uploads/2017/03/Ogretim_Programlari_Arka_Plan_Raporu.pdf
15. Franković D., Pregrad Z., Šimleša P. (1963) *Enciklopedijski rječnik pedagogije*. Zagreb: Matica hrvatska.
16. Furlan, I. (1961) *Raznolikost rječnika i struktura govora*. Zagreb: Filozofski fakultet.
17. Güven, S. (2010) İlköğretim Hayat Bilgisi Dersi: Ders ve Öğrenci Çalışma Kitaplarının Öğretmen Görüşlerine göre Değerlendirilmesi. *Eğitim ve Bilim* Vol 35 No.156 84-95
18. Hartley, J. (1978) *Designing Instructional Text*. London: Kogan Page.

19. Hesapçioğlu, M. (2009) Türkiye'de Cumhuriyet Döneminde Eğitim Politikası ve Felsefesi. *Dergipark* No. 29 121-138.
20. Kralj, A. (2016) *Tajne učenja*. Zagreb: Logos učiteljica.
21. Labaš D., Marinčić P. (2018) Mediji. *Medianali* Vol. 12, No. 15 UDK 316.77:379.82.
22. Langer, I. i sur. (2003) *Kako se razumljivo izražavati*. Zagreb: Erudita.
23. Malić, J. (1986) *Koncepcija suvremenog udžbenika*. Zagreb: Školska knjiga.
24. Matijević, M. (1994) *Humor u nastavi*. Zagreb: Una – Mtv
25. Matijević, M., Topolovčan T., Rajić V. (2013) Učenička evaluacija udžbenika. *Napredak* Vol. 1543 289-315.
26. Mazal Ostojić, D. (2011) *Grafički parametri povećanja čitljivosti udžbenika*. Magistarski rad. Zagreb: Grafički fakultet.
27. Mikk, J. (2000) *Textbook: Reasearch and writing*. Frankfurt/M-Berlin-Bern-Bruxelles-New York- Oxford-Wien.
28. Öztürk, M. (2008) *John Dewey'in Eğitim Felsefesi*. Yüksek Lisans Tezi. Istanbul: Sosyal Bilimler Enstitüsü
29. Perković Krijan, I. (2016) *Povijesni pregled ideje i potrebe za istraživačkim pristupom u nastavi*. Pregledni rad. Osijek: Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti
30. Poljak, V. (1980) Didaktičko oblikovanje udžbenika i priručnika. Zagreb: Školska knjiga.
31. Ramaj A. (1996) *Didaktičko oblikovanje nastavnog sadržaja u udžbeniku*. Doktorska radnja. Zagreb: Filozofski fakultet.
32. Sequin, R. (1989) *The Elaboration of School Textbooks. Methodological Guide*. Paris: Unesco.
33. Srića V. (1992) *Upravljanje kreativnošću*. Zagreb: Školska knjiga.
34. Žužul, A., Vican D. (2005) Udžbenik u novoj školi. *Škola i život* Vol 51.
35. MRAV.URL: <http://mrav.ffzg.hr/zanimanja/book/part2/node0803.htm> (2020-05-20)
36. Pravilnik o udžbeničkom standardu te članovima stručnih povjerenstava za procjenu udžbenika i drugih obrazovnih materijala (NN 9/2019), URL: https://www.azoo.hr/userfiles/dokumenti/Pravilnik_o_udzbenickom_standardu.pdf (2020-06-18)
37. Referalni centar: <http://edupoint.carnet.hr/referalni/obrazovni/mkod/pedagogija.html> (2020-07-11)

38. RESMI GAZETE. URL: <https://www.resmigazete.gov.tr/ARSIV/14574.PDF> (2020-04-14)
39. RESMI GAZETE, Kanun No. 6287, 2012. URL: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/04/20120411-8.htm> (2020-05-03)
40. RESMI GAZETE, Milli Eğitim Bakanlığı Ders Kitapları ve Eğitim Araçları Yönetmeliği, 2012. URL: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/09/20120912-2.htm> (2020-05-28)
41. TC MEB. URL: https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2019_08/26180800_ders_kitaplari_hakkinda_br_sr.pdf (2020-04-30)
42. TC MEB. URL: <http://www.meb.gov.tr/en/> (2020-04-20)
43. TC MEB. URL: <http://ttkb.meb.gov.tr/www/haftalik-ders-cizelgeleri/kategori/7> (2020-04-28)
44. TC MEB, Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı, 2018. URL: [file:///C:/Users/user/Downloads/2018122171428547-HAYAT%20B%C4%B0LG%C4%B0S%C4%B0%C3%96%C4%9ERET%C4%B0M%20PROGRAMI%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/user/Downloads/2018122171428547-HAYAT%20B%C4%B0LG%C4%B0S%C4%B0%C3%96%C4%9ERET%C4%B0M%20PROGRAMI%20(1).pdf) (2020-05-07)
45. TC MEB, Türk Eğitim Sistemi, 2017. URL: http://sgb.meb.gov.tr/eurydice/kitaplar/Turk_Egitim_Sistemi_2017/TES_2017.pdf (2020-04-17)
46. Zakon o udžbenicima i drugim obrazovnim materijalima za osnovnu i srednju školu (NN 116/18) URL: <https://www.zakon.hr/z/1747/Zakon-o-ud%C5%BEbenicima-i-drugim-obrazovnim-materijalima-za-osnovnu-i-srednju-%C5%A1kolu> (2020-03-19)
47. Zakon o udžbenicima i drugim obrazovnim materijalima za osnovnu i srednju školu (NN 27/10), URL: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2010_03_27_644.html (2020-04-16)
48. URL: <https://oll.libertyfund.org/pages/gaius-institutes-of-roman-law-an-historical-introduction> (2020-04-27)

SAŽETAK:

Udžbenici su najstarija sredstva za učenje. Mnoge generacije ljudi koristile su različite udžbenike za učenje. Osim što udžbenici koriste učenicima, koriste i profesorima u pripremi gradiva koje predaju. Udžbenici u cijelome svijetu vrlo su slični, a analizira ih se s ciljem poboljšavanja istih. Predmet ovog rada je analiza udžbenika Prirode i društva za prvi razred osnovne škole koji se koriste u Turskoj. Pri analizi udžbenika analizirana je razumljivost teksta prema Langerovoj metodi. Prema navedenoj metodi razumljivost teksta analizira se kroz 4 parametra: jednostavnost, raščlanjenost, kratkoća, odnosno jezgrovitost teksta i poticajne dodatke.

Rezultati provedenog istraživanja ukazuju na kvalitetu razumljivosti teksta u udžbenicima Prirode i društva u Republici Turskoj. Istraživanjem se došlo do rezultata da su kategorije jezgrovitosti i poticajnih dodataka najbliže optimumu, dok bi se trebalo dodatno poraditi na kategorijama jednostavnosti i raščlanjenosti u procjenjivanim udžbenicima.

Ključne riječi: udžbenik, Turska, Priroda i društvo, analiza, Langerova metoda analize, razumljivost teksta

SUMMERY

Textbooks are the oldest means of learning. Many generations of people have used different textbooks during their schooling. Except students, textbooks are also used by professors in preparing the teaching materials. Textbooks all over the world are very similar and are being analyzed with the aim of improving the same. The subject of this thesis is the analysis of Nature and Society textbooks for the first grade of primary school used in Turkey. The intelligibility of the textbook was analyzed according to Langer 's method. According to the mentioned method, the intelligibility of the text is analyzed through 4 parameters: simplicity, articulation, brevity, ie conciseness of the text and stimulating additions.

The results of the conducted research indicate the quality of comprehensibility of the text in the course books of Nature and Society in the Republic of Turkey. The research concluded that the categories of conciseness and stimulating additions are closest to the optimum, while further work should be done on the categories of simplicity and articulation in the evaluated textbooks.

Keywords: textbook, Turkey, Nature and Society, analysis, Langer's method of analysis, text intelligibility

PRILOG 1: UPUTE I INSTRUMENT ISTRAŽIVANJA

Draga/i kolegice/a!

Šaljem ti kratke upute na temu procjene razumljivosti teksta u svrhu pisanja diplomskog rada na temu analize razumljivosti teksta turskih udžbenika Prirode i društva za prvi razred. Tvoj zadatak je najprije detaljno pročitati upute. Potrebno je pomoću prosudbenog prozorčića opisanog u uputama procijeniti četiri obilježja razumljivosti teksta za svaku izdvojenu nastavnu cjelinu unutar svakog udžbenika. Molim da uz svaki prosudbeni prozorčić naznačiš izdavača udžbenika, te naslov nastavne cjeline.

Unaprijed zahvalna,

Ajla Čustović.

Upute:

Prema knjizi *Kako se razumljivo izražavati?* Langer i sur., pri analizi razumljivosti nekog teksta ključno je procijeniti četiri obilježja razumljivosti: jednostavnost, raščlanjenost, jezgrovitost i poticajne dodatke. Niže je svako od četiri obilježja pobliže objašnjeno. Tvoj je zadatak napraviti prosudbeni prozorčić za svaku izdvojenu nastavnu cjelinu svakog udžbenika. Pri tome ćeš koristiti jednu od ovih 5 oznaka: ++, +, 0, -, ili --. Oznaka ++ znači da su jasno sadržane sve ili gotovo sve osobine koje pripadaju nekom obilježju. Oznaka + znači da osobine nisu tako jasno ili su samo djelomice sadržane. Broj 0 predstavlja neutralnu sredinu, tj. znači da su osobine na lijevoj i desnoj strani slike obilježja sadržane podjednako. Oznaka – znači da prevladavaju osobine s desne strane, dok oznaka - - znači da su sve ili gotovo sve osobine s desne strane jasno izražene.

JEDNOSTAVNOST – odnosi se na izbor riječi i gradnju rečenica, tj. na jezično formuliranje. Uobičajne, zorne riječi složene su u kratke, jednostavne rečenice. Pojave li se teže riječi (tuđice, složeni izrazi), one su objašnjene. Prikazani sadržaj pritom može biti jednostavan ili težak – riječ je samo o načinu prikazivanja.

Jednostavan prikaz		Složeni prikaz
Kratke, jednostavne rečenice		Dugi rečenični sklopovi
Uobičajne riječi		Neuobičajne riječi
Stručni izrazi objašnjeni		Stručni izrazi neobjašnjeni
Konkretno		Apstraktno
Zorno		Nepregledno

RAŠČLANJENOST – odnosi se na unutarnji red i vanjsku raščlanjenost teksta. Unutarnji red: rečenice se ne vežu nepovezano jedna za drugu, već su međusobno uzročno povezane.

Vanjska raščlanjenost: struktura teksta je vidljiva. Međusobno povezani dijelovi pregledno su grupirani. Prethodne i uzgredne napomene raščlanjuju tekst. Bitno se vidljivo razlikuje od manje važnog, primjerice uz pomoć isticanja ili sažetka.

Raščlanjenost/red	+, +, +, 0, -, - -	Neraščlanjenost/nepovezanost
Raščlanjen		Neraščlanjen
Povezan		Nepovezan, zapleten
Pregledan		Nepregledan
Dobro razlikovanje bitnog		Loše razlikovanje bitnog od
Crvena nit ostaje vidljiva		Gubi se crvena nit
Sve dolazi po redu jedno za		Sve je ispremetano

JEZGROVITOST - riječ je o pitanju je li duljina teksta u primjerenom odnosu prema cilju informacije. Odmjeren, zgusnut način izražavanja jedan je ekstrem, dok je opširan i razvučen drugi. Razvučenost počiva na prikazu nepotrebnih pojedinosti, suvišnim objašnjenjima, širokom zadiranju u pojedinosti, odstupanju od teme, ponavljanjima i praznim frazama.

Kratkoća/jezgrovitost	++ , +, 0, -, - -	Razvučenost
Kratko		Predugačko
Ograničeno na bitno		Mnogo nebitnog
Usredotočeno na cilj		Široko udaljujući se od teme
Sažeto		Opširno
Svaka riječ je bitna		Mnogo toga moglo se

POTICAJNI DODACI – „dodaci“ kojima pisac ili govornik želi kod svojih čitatelja/slušatelja izazvati zanimanje, suosjećanje, užitek u čitanju ili slušanju. Primjerice: uzvici, doslovni govor, izravno obraćanje čitatelju, izazovne riječi, duhovite formulacije.

Poticajni dodaci	++ , +, 0, -, - -	Bez poticajnih dodataka
Uzbudljivo		Suhoparno
Zanimljivo		Bezbojno
Raznoliko		Postojano
Osobno		Neosobno
Dodaci su kratki te posve usmjereni na cilj informiranja		Neutralno

Prosudbeni prozorčići bi trebali izgledati kao što je naznačeno niže, uz to da ćeš za svako obilježje navesti svoju ocjenu, tj. oznaku:

Jednostavnost	Raščlanjenost
Jezgrovitost	Poticajni dodaci

PRIOLOG 2: ANALIZIRANI SADRŽAJ UDŽBENIKA IZDAVAČKE KUĆE KÖK-E

Slika 14 Pravila ponašanja u učionici

Sınıf Kurallarımız

Dişinelim, Söyleyelim

- Aşağıdaki resmi inceleyelim. Bu sınıfta kurallara uygun davranıldığını söyleyebilir miyiz? Neden?

1-B sınıfı öğrencileri hep birlikte sınıf kurallarını belirlediler. Resimleri inceleyerek bu kuralları neler olduğunu söyleyelim.

Arkadaşlarınıza ve arkadaşlarımızın eşyalarına zarar vermeyelim.

Söz olarak konuşalım.

35

Sınıf eşyalarına zarar vermeyelim.

Derse zamanında girelim.

Sınıfınızda temiz tutalım.

Sınıfınızın kurallarını belirleyerek söyleyelim.

36

Izvor: Demir, 2018, 35-36.

85

Slika 15. Pravila ponašanja u školi

Okul Kurallarımız

Düzenelim, Saygıyelim

- Aşağıdaki okullardan hangisinde okumak istersiniz? Neden?

Arkadaşlar, okulda düzeni sağlamak ve can güvenliğinizi korumak için kurallar konulmuştur. Okulumuzun kurallarını öğrenelim ve bunlara uygun davranalım.

Okula zamanında gelelim.

Merdivenlerden inerken ve çıkarken sağ tarafı kullanalım.

38

Okulumuzu ve çevresini temiz tutalım.

Pencerelerden aşağıya sarkmayalım.

Koridorlarda koşmayalım ve gürültü yapmayalım.

Okulumuza ve okul eşyalarımıza zarar veremeyelim.

Kablo ve prizlerle oynamayalım.

39

Izvor: Demir, 2018, 38-39.

Ailemiz

Ne güzeldir ailemiz,
Çiçek dolu bahçemiz.
Bir kuştur evimiz,
Uçar durur neşemiz.

Elif Yıldırım

Düşünelim, Seçelimiz

- Elif, ailesine olan duygularını şiirle ne güzel anlattı. Biz de kendi ailemizle ilgili duygularımızı söyleyelim.

59

Ailemizde Kimler Var?

Düşünelim, Seçelimiz

- Aile deyinca aklınıza neler geliyor?

Benim adım Gürkan. Biz kalabalık bir aileyiz. Ben, ablam, annem, babam, babaannem ve büyükbabama birlikte yaşıyoruz. En büyüğümüz büyükbabama. Büyükbabama, altmış bes yaşında. Adı Yusuf. Babaannem, altmış üç yaşında. Adı Ayşel. Büyükbabama ve babaannem öğretmenmiş. Emekli olmuşlar. Babamın adı Sedat, annemin adı Neriman. Babam avukat, annem doktor. İki de otuz altı yaşında.

Ablamın adı Aysu.
Ablam ortokula
gidiyor. Ben bu yıl
okula başladım.
Sizin ailerizde
kimler var? Siz
de ailenizi tanıtır
mısınız?

Anne, baba ve çocuklardan oluşan topluluğa aile diyoruz. Babamızın ve annemizin babasına büyükbaba ya da dede diyoruz. Peki, babamızın ve annemizin annesine ne diyoruz?

60

Ülkemi Tanıyorum

Düşünelim, Söyleyelim

- 'Türkiye' denince aklınıza neler geliyor?

İSTİKLÂL MARŞI

Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.
O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak;
O benimdir, o benim milletimindir ancak.

Çatma, kurban olayım, çehreni ey nazlı hilâl!
Kahraman ırkıma bir gül! Ne bu şiddet, bu celâl?
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helâl.
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl.

Mehmet Âkif Ersoy

Ülkemizin adı Türkiye'dir. Ankara, ülkemizin başkentidir.
Bayrağımızın rengi kırmızıdır. Bayrağımızın ortasında beyaz hilal ve yıldız vardır. İstiklâl Marşı, ülkemizin millî marşıdır.

Türkiye bizim vatanımızdır. Vatanımızı sever ve koruruz.

PRILOG 3: ANALIZIRANI SADRŽAJ UDŽBENIKA IZDAVAČKE KUĆE ARDIČ

Slika 18. Pravila našeg razreda

SINIF KURALLARINI BELİRLİYORUZ

Sınıf ortamının temiz ve düzenli olması için sizce neler yapılmalıdır? Söyleyiniz.

Çocuklar, sınıfta düzenli ve sorunsuz bir ortamın oluşması için bazı kurallara uymamız gerekir. Bu kuralları birlikte belirleyelim. Önerileriniz nelerdir? Parmak kaldırımlara sırayla söz vereceğim.

Ece: Öğretmenim, okula temiz gelmeliyiz. Okulda çöplerimizi çöp kutusuna atmalyız.

Ahmet: Bence, birbirimizin eşyalarına da özen göstermeliyiz.

Elif: Birbirimize nazik davranmayı unutmamalyız. Birbirimize zorlar vermemeliyiz.

Can: Sınıf eşyalarını özenli kullanmalıyız.

Efe: En önemlisi, söz dıradık konuşmalıyız. Arkadaşlarımızın sözünü kesmemeliyiz.

35

Nur: Ders sırasında oyoğa kalkmamalyız. Dersi yerimizden dinlemeliyiz.

Çınar: Derslere zamanında gelmeliyiz.

Arkadaşlar, siz de öğretmeninizle birlikte sınıf kurallarını belirleyiniz. Belirlediğiniz kuralları bir kartona yazarak sınıf panosuna asınız. Belirlediğiniz sınıf kurallarına uyunuz.

Görselleri inceleyiniz. Sınıf kurallarını gösteren görselleri boyayınız.

36

Izvor: Alemdar, 2019, 35-36.

89

OKUL KURALLARINA UYUYORUZ

Teneffüslerde merdivenlerden inip çıkarken nelere dikkat ediyorsunuz? Söyleyiniz.

Öğretmenimiz, bize bugün okul kurallarını öğretti. Okul kuralların şunlardır:

- Okul eşyalarımızı özenli kullanmalıyız.
- Okulumuzu temiz tutmalıyız. Bırçıya, sınıfa ve koridorlara çöp atmamalı; çöplerimizi çöp kutusuna atmalıyız. Okul tuvaletlerini temiz tutmalıyız.
- Yemekhaneleri temiz kullanmalıyız. Kantinden alışveriş yaparken sıraya girmeliyiz.
- Merdivenlerde koşmamalıyız. Hiş ve çıkışlarımızda merdivenlerin sesini kullanmalıyız.

Aşağıdaki görselleri inceleyiniz. Doğru davranışları yarıktan görsellerin altındaki kutucukları örnekleri gibi işaretleyiniz.

- Kablo ve prizlere dokunmak tehlikelidir. Onlara dokunmamalıyız.
- Koridorlarda koşmamalıyız. Pencerelerden sarkmamalıyız. Arkadaşlar, okulda uymamız gereken kuralların neler olduğunu bir kere de siz söyleyiniz.

AİLE ÜYELERİ

Aile sözcüğünden ne anlıyorsunuz? Düşüncelerinizi söyleyiniz.

Arkadaşlar, ben bugün size ailemi tanıttım.

Annem Zehra. Kumrol ve güler yüzlü bir kadındır. Annem doktordur. Spor yapmaktan hoşlanır.

Babam Ömer. Kumrol ve neseli bir adamdır. Fizik öğretmeni olan babam, kitap okumaktan hoşlanır.

Ablam Zeynep. On beş yaşındadır. Lisede okuyor. Müzik dinlemek onun en büyük zevkidir.

Kız kardeşim Aslı. Bir yaşında ve çok sevinli. Benimle oynamaktan çok hoşlanır.

Babannem Sultan. Örgü armaktan ve yemek yapmaktan hoşlanır. Babannem, babamın annesidir.

Büyükbabam Ali. İyi emektir. Bize tahardan öğütçüler yapar. Büyükbabam, babamın babasıdır.

Annemnem Ayşe. Emekli öğretmendir. Kitap okumaktan çok hoşlanır. Annem, annemin annesidir.

Ahmet dedem de emekli öğretmendir. Gazete okumaktan hoşlanır. Dedem, annemin babasıdır.

Arne, baba ve çocuklardan oluşan topluluğa aile denir. Anneneler, babanneler, dedeler, halalar, dayılar, amcalar, teyzeler ve kuzenlerin bir araya gelmesiyle geniş aile oluşur.

Siz de kendi aile üyelerinizi tanıtırız.

ÜLKEMİZİN ÖZELLİKLERİ

Başkent sözcüğünden ne anladığınızı ve başkentimizin ismini söyleyiniz.

Arkadaşlar bugün size ülkemizin genel özellikleri ile ilgili öğrendiklerimizi anlatacağım.

Ülkemizin adı Türkiye Cumhuriyeti Devleti'dir. Ülkemizin başkenti Ankara'dır. Bayrağımız beyaz ay ve yıldızlı al bayraktır. Ülkemizin millî marşı İstiklâl Marşı'dır. Bayrağımız ve marşımız bağımsızlığımızın sembollerindendir. Ülkemizi sever, bayrağımıza ve İstiklâl Marşımıza saygı duyarız.

Arkadaşlar ülkemizin adını, başkentini, millî marşımızın adını ve bayrağımızın özelliklerini söyleyiniz.

PRILOG 4: ANALIZIRANI SADRŽAJ UDŽBENIKA IZDAVAČKE KUĆE MEB: DEVLET KITAPLARI

Slika 22. Pravila su posvuda

Izvor: Akgül, Aydınbelge, Balcı, Tanyeri, 2017, 38-39.

OKUL KURALLARIMIZ

1.ÜNİTE

Okul kurlarına niçin uymalıyız?
Açıklayalım.

Resimleri inceleyelim. Öğrencilerin hatalı davranışlarını belirleyelim. Doğru davranışların neler olması gerektiğini söyleyelim.

Merdivenden inerken ve çıkarken sağdan yürümeliyiz.

Sınıfımızdaki elektrik kabloları ve prizlerle oynamamalıyız. Pencerelerden sarıkmamalıyız. Tehlike oluşturacak davranışlardan kaçınmalıyız.

Okul kantininden alışveriş yaparken sıraya girmeliyiz.

41

AILEM

Aşağıdaki şiiri okuyalım. Şiirde geçen aile bireylerini söyleyelim.

AILEMİZ

Bilirsiniz,
Hepimiz,
Evide yalnız değiliz,
Büyük anne, büyük baba.

Daha kim var acaba?
Ha ha, buldum, buldum.
Baba, oğul, anne, kız,
Ağabeyimiz, ablamız.

Amca, teyze, halanız
Bir soydan, bir kandanız.
İşte böyle hepimiz,
Toplan bir aileyiz.

Küme yıldızlar gibi,
Bir arada yaşarız,
İyiliği kucakları,
Kötülükten kaçarız.

Mehmet Necati ÖNGAY

62

Aşağıdaki soy ağacına bakarak Ebrar'ın ailesinde kimler olduğunu söyleyelim.

Aile; anne, baba, çocuklar ile dede ve nineden oluşur. Aile bireyleri her zaman bir arada yaşamayabilir. Bazen iş ve ayrılık gibi nedenlerden dolayı aile bireyleri ayrı kalabilirler.

63

TÜRKİYEMİZ

Türk bayrağını görünce neler hissediyorsunuz? Açıklayalım.

Resimleri inceleyerek ülkemiz ile ilgili verilen bilgileri söyleyelim.

Cocuklar, ülkemizin adı Türkiye Cumhuriyeti'dir. Başkentimiz ise Ankara'dır.

Her ülkenin bir bayrağı vardır. Bizim bayrağımızın rengi kırmızı ve beyazdır. Üzerinde ay ve yıldız vardır.

149

5.ÜNİTE

Bağımsız olan her devletin bir milli marşı vardır. Bizim milli marşımız da İstiklal Marşı'dır.

Resim kâğıdına bayrağımızı çizerek renklerine boyayalım.

Verilen sözcükleri uygun boşluklara yazalım.

Ankara   İstiklal Marşı   Türkiye Cumhuriyeti

Ülkemizin adı.....'dir.

..... bizim milli marşımızdır.

Başkentimizin adı.....'dir.

Farklı yerlerden ülkemize gelen insanların hangi dilleri konuştuklarını araştırdım.

150

POPIS SLIKA I TABLICA

Slike

Slika 1. Odgojno obrazovni ishodi po razredima	20
Slika 2. Razredna pravila; izdavačka kuća Kök-e.....	37
Slika 3. Određujemo razredna pravila, izdavačka kuća Ardıç	40
Slika 4. Pravila su posvuda, izdavač MEB Devlet Kitapları	43
Slika 5. Školska pravila, izdavačka kuća Kök-e	46
Slika 6. Poštujemo školska pravila, izdavačka kuća Ardıç.....	49
Slika 7. Školska pravila, izdavač MEB:Devlet Kitapları	52
Slika 8. Naša obitelj, izdavačka kuća Kök-e.....	55
Slika 9. Članovi obitelji, izdavačka kuća Ardıç	58
Slika 10. Moja obitelj, izdavač MEB: Devlet Kitapları	61
Slika 11. Upoznajem svoju domovinu, izdavačka kuća Kök-e.....	64
Slika 12. Posebnosti naše države, izdavačka kuća Ardıç	67
Slika 13. Naša Turska, izdavač MEB: Devlet Kitapları	70
Slika 14 Pravila ponašanja u učionici.....	85
Slika 15. Pravila ponašanja u školi.....	86
Slika 16. Naša obitelj.....	87
Slika 17. Upoznajmo svoju domovinu	88
Slika 18. Pravila našeg razreda	89
Slika 19. Poštujemo pravila ponašanja u školi.....	90
Slika 20. Članovi obitelji	91
Slika 21. Posebnosti naše države.....	92
Slika 22. Pravila su posvuda	93
Slika 23. Školska pravila	94

Slika 24. Moja obitelj	95
Slika 25. Naša Turska.....	96

Tablice

Tablica 1. Nazivi jedinica i ishodi učenja po nastavnom programu 2015. i 2018. godine	13
Tablica 2. Ishodi učenja, broj i udio sati po cjelinama u 1. razredu osnovne škole	14
Tablica 3. Oblik prosudbenog prozorčića.....	34
Tablica 4 Prosudbeni prozorčići optimalno razumljivog teksta.....	35
Tablica 5. Brojčane vrijednosti prosudbenog prozorčića optimalno razumljivog teksta	38
Tablica 6. Analiza nastavne jedinice Razredna pravila; izdavačka kuća Kök-e	41
Tablica 7. Brojčana analiza nastavne jedinice Razredna pravila; izdavačka kuća Kök-e	44
Tablica 8. Razredna pravila – odstupanja od optimalne vrijednosti Pogreška!	Knjižna oznaka nije definirana.
Tablica 9. Analiza nastavne jedinice Određujemo razredna pravila; izdavačka kuća Ardiç ...	41
Tablica 10. Brojčana analiza nastavne jedinice Određujemo razredna pravila; izdavačka kuća Ardiç	41
Tablica 11. Određujemo razredna pravila – odstupanja od optimalne vrijednosti	42
Tablica 12. Analiza nastavne jedinice Pravila su posvuda; izdavač MEB Devlet Kitapları ...	43
Tablica 13. Brojčana analiza nastavne jedinice Pravila su posvuda; izdavač MEB Devlet Kitapları	Pogreška! Knjižna oznaka nije definirana.
Tablica 14. Pravila su posvuda – odstupanja od optimalne vrijednosti Pogreška!	Knjižna oznaka nije definirana.
Tablica 15. Analiza nastavne jedinice Školska pravila; izdavačka kuća Kök-e	Pogreška! Knjižna oznaka nije definirana.
Tablica 16. Brojčana analiza nastavne jedinice Školska pravila; izdavačka kuća Kök-e	Pogreška! Knjižna oznaka nije definirana.
Tablica 17. Školska pravila – odstupanja od optimalne vrijednosti Pogreška!	Knjižna oznaka nije definirana.

Tablica 18. Analiza nastavne jedinice Poštujemo školska pravila; izdavačka kuća Ardiç	Pogreška! Knjižna oznaka nije definirana.
Tablica 19. Brojčana analiza nastavne jedinice Poštujemo školska pravila; izdavačka kuća Ardiç	Pogreška! Knjižna oznaka nije definirana.
Tablica 20. Poštujemo školska pravila – odstupanja od optimalne vrijednosti	50
Tablica 21. Analiza nastavne jedinice Školska pravila; izdavač MEB:Devlet Kitapları	51
Tablica 22. Brojčana analiza nastavne jedinice Školska pravila; izdavač MEB:Devlet Kitapları	52
Tablica 23. Školska pravila – odstupanja od optimalne vrijednosti.....	53
Tablica 24. Analiza nastavne jedinice Naša obitelj; izdavačka kuća Kök-e	Pogreška! Knjižna oznaka nije definirana.
Tablica 25. Brojčana analiza nastavne jedinice Naša obitelj; izdavačka kuća Kök-e.....	Pogreška! Knjižna oznaka nije definirana.
Tablica 26. Naša obitelj – odstupanja od optimalne vrijednosti	Pogreška! Knjižna oznaka nije definirana.
Tablica 27. Analiza nastavne jedinice Članovi obitelji; izdavačka kuća Ardiç	Pogreška! Knjižna oznaka nije definirana.
Tablica 28. Brojčana analiza nastavne jedinice Članovi obitelji; izdavačka kuća Ardiç.....	Pogreška! Knjižna oznaka nije definirana.
Tablica 29. Članovi obitelji – odstupanja od optimalne vrijednosti	Pogreška! Knjižna oznaka nije definirana.
Tablica 30. Analiza nastavne cjeline Moja obitelj; izdavač MEB: Devlet Kitapları	60

Tablica 31. Brojčana analiza nastavne jedinice Moja obitelj; izdavač MEB: Devlet Kitapları.....	61
Tablica 32. Moja obitelj – odstupanja od optimalne vrijednosti.....	62
Tablica 33. Analiza nastavne jedinice Upoznajem svoju domovinu; izdavačka kuća Kök-e.....	63
Tablica 34. Brojčana analiza nastavne jedinice Upoznajem svoju domovinu; izdavačka kuća Kök-e.....	64
Tablica 35. Upoznajem svoju domovinu – odstupanja od optimalne vrijednosti	64
Tablica 36. Analiza nastavne jedinice Posebnosti naše države; izdavačka kuća Ardiç	66
Tablica 37. Brojčana analiza nastavne jedinice Posebnosti naše države; izdavačka kuća Ardiç	66
Tablica 38. Posebnosti naše države – odstupanja od optimalne vrijednosti	67
Tablica 39. Analiza nastavne jedinice Naša Turska; izdavač MEB: Devlet Kitapları	69
Tablica 40. Brojčana analiza nastavne jedinice Naša Turska; izdavač MEB: Devlet Kitapları	69
Tablica 41. Naša Turska – odstupanja od optimalne vrijednosti	70
Tablica 42. Pravila u razredu – ukupna odstupanja od optimalne vrijednosti	71
Tablica 43. Pravila u školi – ukupna odstupanja od optimalne vrijednosti.....	71
Tablica 44. Obitelj – ukupna odstupanja od optimalne vrijednosti.....	72
Tablica 45. Naša domovina – ukupna odstupanja od optimalne vrijednosti	72